ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 13 (1650) | Аўторак, 13 лютага 1962 года. | Цана 4 кап.

Партыя заклікае савецкую інтэлігенцыю — работнікаў народнай асветы, аховы здароўя, навукі, культуры, літаратуры і мастацтва — і ў далейшым аддаваць усе сілы вялікай справе камуністычнага будаўніцтва, верна служыць савецкаму народу, змагацца за далейшы росквіт навукі, хутчэйшае ўкараненне ў вытворчасць новых адкрыццяў і даследаванняў, ярчэй адлюстроўваць у творах літаратуры і мастацтва веліч і прыгажосць гераічных спраў савецкага чалавека, перамогу ідэй сацыялізма і камунізма!

ЗВАРОТ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

ДА ЎСІХ ВЫБАРШЧЫКАЎ — РАБОЧЫХ І РАБОТНІЦ, КАЛГАСНІКАЎ І КАЛГАСНІЦ, САВЕЦКАЙ ІНТЭЛІГЕНЦЫІ, ВОІНАЎ САВЕЦКАЙ АРМІІ І ВАЕННА-МАРСКОГА ФЛОТУ

Дарагія таварышы!

Грамадзяне Савецкага Саюза!

18 сакавіка 1962 года адбудуцца выбары ў Вярхоўны Савет Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Гэта — важная палітычная падзея ў жыцці савецкага грамадства, вялікае і раднасае свята працоўных нашай Радзімы.

Падрыхтоўка да выбараў у Вярхоўны Савет СССР праходзіць у абстаноўцы небывалага ўздыму працоўнай энергіі і творчай ініцыятывы савецкага народа, выкліканага гістарычнымі рашэннямі XXII з'езда КПСС, прынятай ім Праграмай Камуністычнай партыі Савецкага Саюза — праграмай пабудовы камуністычнага грамадства ў нашай краіне.

Камуністычная партыя лічыць неабходным дакладзіць савецкаму народу аб выкананні задач, пастаўленых у дні мінулых выбараў у Вярхоўны Савет СССР, расказаць аб планах на будучае. Гэтыя планы поўнасцю вызначаюцца рашэннямі XXII з'езда партыі, новай Праграмай КПСС.

Увесь наш вялікі народ успрыняў рашэнні XXII з'езда, новую Праграму партыі як сваю самую родную і блізкую справу. Палітыка партыі карыстаецца бязмежным давер'ем і гарачай падтрымкай савецкіх людзей. Перад усім светам зноў прадстала несакрушальная сіла адзінства і згуртаванасці савецкага грамадства, беззапаветная адданасць усіх народаў СССР неўміручым ідэям марксізма-ленінізма, ідэям камунізма.

Чатыры гады мінула пасля папярэдніх выбараў у Вярхоўны Савет СССР. Гэта быў час упорнай барацьбы савецкага народа за выкананне сямігадовага плана, магутнага ўздыму прамысловасці, сельскай гаспадаркі, навукі і культуры, далейшага развіцця Савецкай дзяржавы і росквіту ўсенароднай сацыялістычнай дэмакратыі. Партыя цвёрда і паслядоўна вяла краіну ленінскім курсам, выпрацаваным XX з'ездам КПСС. Рашуча пераадолеўшы шкодныя вынікі культу асобы, адкінуўшы з дарогі антыпартыйную групу змоўшчыкаў, партыя ажыццявіла рад буйных, сапраўды рэвалюцыйных мер у гаспадарчым і культурным будаўніцтве, у многіх галінах грамадскага жыцця.

Напярэдадні новых выбараў у вышэйшы орган дзяржаўнай улады партыя з вялікім задавальненнем адзначае, што заданні сямігадовага плана выконваюцца паспяхова. **Высокімі тэмпамі развіваецца галоўная і рашаючая галіна эканомікі — прамысловасць.** Сярэднегадавы прырост прамысловай прадукцыі за першыя тры гады сямігодкі склаў 10 працэнтаў замест запланаваных 8,3 працэнта.

За мінулыя чатыры гады выплаўка чыгуну павялічылася з 37 амаль да 51 мільёна тон, сталі — з 51 да 71 мільёна тон, вытворчасць пракату — з 40 да 55 мільёнаў тон. Здабыча вугалю ўзрасла з 463 да 510 мільёнаў тон, здабыча нафты — з 98 да 166 мільёнаў тон. У 1957 годзе электрастанцыі СССР выпрацавалі 210 мільярдаў кілават-гадзін электраэнергіі, а ў 1961 годзе — 327 мільярдаў кілават-гадзін. **Пабудавана і ўведзена ў дзеянне чатыры тысячы буйных прамысловых прадпрыемстваў.** Створаны і ўкаранёны ў вытворчасць тысячы навейшых тыпаў машын, станкоў, апаратаў, прыбораў. На аснове тэхнічнага прагрэсу шпаркімі тэмпамі ўзрастала прадукцыйнасць працы. За кошт павышэння прадукцыйнасці працы ў апошнія гады атрымана амаль 70 працэнтаў прыросту прамысловай прадукцыі.

Партыя і ўрад прымаюць меры да больш поўнага задавальнення ўсё ўзрастаючых запатрабаванняў на тавары народнага ўжытку. За чатыры гады выпуск тканін усіх відаў павялічыўся з 5,7 да 6,7 мільярда квадратных метраў, у тым ліку шарсцяных тканін з 361 да 455 мільёнаў квадратных метраў. Скуранога абутку ў мінулым годзе выпушчана 442 мільёны пар — па дзве пары на кожнага савецкага чалавека. З чатырох з лішнім мільёнаў да 6 мільёнаў тон узрасла вытворчасць цукру-пяску з айчыннай сыравіны. Павялічыўся продаж матацыклаў, швейных машын, радыёпрыёмнікаў, тэлевізараў і іншых тавараў.

З году ў год наша краіна ўсё больш перавышае ЗША не толькі па тэмпах вытворчасці, але і па абсалютнаму прыросту многіх важнейшых відаў прадукцыі. Савецкі Саюз ужо цяпер апярэдзіў ЗША па здабычы жалезнай руды і вугалю, вытворчасці коксу, зборнага жалезабетону, магістральных цеплавозаў і электравозаў, піламатэрыялаў, шарсцяных тканін, цукру, масла, па ўлову рыбы і па раду іншых прадуктаў і вырабаў.

Напярэдадні папярэдніх выбараў у Вярхоўны Савет СССР Камуністычная партыя заявіла, што яна будзе **з неаслабнай энергіяй змагацца за круты ўздым сельскай гаспадаркі.**

Партыяй і ўрадам ажыццяўляюцца важнейшыя мерапрыемствы, якія забяспечваюць рост вытворчасці збожжа, прадуктаў жывёлагадоўлі і тэхнічных культур. У бязмежных стэпах Казахстана, Сібіры, Паволжа, Урала і іншых усходніх раёнаў узарана каля 42 мільёнаў гектараў цалінных і абложных зямель. Асваенне цалінных зямель — вялікі працоўны подзвіг савецкага народа ён будзе жыць у стагоддзях! Валавы збор збожжа ў нашай краіне дасягнуў 8—8,5 мільярда пудоў у год. За апошнія чатыры гады на 15 мільёнаў павялічылася пагалоўе буйной рагатай жывёлы, на 22 мільёны — пагалоўе свіней, галоўным чынам за кошт развіцця грамадскай гаспадаркі. Толькі ў 1961 годзе пагалоўе буйной рагатай жывёлы ўзрасло больш чым на 6 мільёнаў галоў і свіней — на 7,7 мільёна галоў. Гэты прырост вышэйшы, чым гадавы прырост за любы з пасляваенных гадоў.

У мінулым годзе насельніцтву прададзена больш, чым у 1957 годзе: малака і малочных прадуктаў — у 1,7 раза, мясных прадуктаў — у 1,5 раза, яек — у 1,7 раза, хоць у сувязі са шпаркім ростам попыту цяперашні ўзровень вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў яшчэ не забяспечвае поўнасцю патрэбнасці насельніцтва. Камуністычная партыя выказвае поўную ўпэўненасць у тым, што намаганнямі ўсёй партыі, усяго савецкага народа, перш за ўсё самаадданай працай калгаснага сялянства, работнікаў саўгасаў, спецыялістаў сельскай гаспадаркі ўжо ў 1962 годзе будзе значна павялічана вытворчасць прадуктаў для насельніцтва краіны.

Чатыры гады назад Камуністычная партыя заявіла, што яна будзе нястомна клапаціцца **аб далейшым развіцці навукі, літаратуры, мастацтва, народнай асветы, аб павышэнні культурнага ўзроўню народных мас.**

У цяперашні час у СССР вучыцца кожны чацвёрты чалавек; 40 працэнтаў рабочых і 23 працэнты калгаснікаў маюць сярэднюю і вышэйшую адукацыю. У нас рыхтуецца ў тры разы больш інжынераў, чым у Злучаных Штатах Амерыкі. Савецкая навука і тэхніка дасягнулі сапраўды трыумфальных перамог. Незадоўга да папярэдніх выбараў Савецкі Саюз вывеў на арбіту першы ў свеце штучны спадарожнік Зямлі. У мінулым годзе чалавек з планеты Зямля ўпершыню праклаў дарогу ў космас. Гэта зрабілі савецкія людзі — камуністы Юрый Гагарын і Герман Цітоў!

Звяртаючыся сёння да выбаршчыкаў, партыя з гонарам гаворыць: вось яны, вялікія здзяйсненні савецкіх людзей — нашага гераічнага рабочага класа, слаўнага калгаснага сялянства, савецкай інтэлігенцыі, выдатных савецкіх вучоных!

Усё, што робіцца ў нашай краіне — і пакарэнне магутных рэк, і арашэнне бязводных стэпаў, і ўзвядзенне гіганцкіх заводаў і электрастанцый, і асваенне касмічных трас, — усё робіцца для народа, у імя чалавека, на карысць чалавеку.

Камуністычная партыя сваёй галоўнай задачай заўсёды лічыла і лічыць **клопаты аб уздыме народнага дабрабыту.** За чатыры гады нацыянальны даход СССР узрос на 38 працэнтаў, павялічыліся рэальныя даходы рабочых, служачых і калгаснікаў.

У нашай краіне няма сям'і, якая рэальна не адчула б вынікі сацыяльных мерапрыемстваў, ажыццёўленых партыяй і ўрадам за апошнія гады. На бюджэце мільёнаў сем'яў прыкметна выявіліся павелічэнне заработнай платы нізкааплачваемым рабочым і служачым, павышэнне пенсій, паступовая адмена падаткаў, якая пачалася з 1960 года. Пасля ўвядзення павышаных пенсій расходы дзяржавы на гэтыя мэты ўзраслі з 3 да 7,6 мільярда рублёў. Першы этап адмены падаткаў даў працоўным за год дадаткова 360 мільёнаў рублёў, а другі год дасць яшчэ 400 мільёнаў.

Вось ужо больш чым год, як усе рабочыя і служачыя пераведзены на сямігадзінны і шасцігадзінны рабочы дзень. У выніку рабочы тыдзень зменшыўся на шэсць з палавінай гадзін, прычым заработная плата не толькі не зменшылася, але ў значнай часткі рабочых і служачых узрасла.

Усё больш матэрыяльных даброт атрымліваюць працоўныя з грамадскіх фондаў. У 1957 годзе выплаты і льготы насельніцтву з грамадскіх фондаў склалі 20,2 мільярда рублёў, у мінулым годзе — 26,4 мільярда рублёў. На дзяржаўным забеспячэнні знаходзяцца пенсіянеры; каля 4 мільёнаў студэнтаў і навучэнцаў атрымліваюць стыпендыі і забяспечваюцца інтэрнатам; звыш 7 мільёнаў працоўных і іх дзяцей штогод адпачываюць і лечацца ў санаторыях, дамах адпачынку, піянерскіх лагерах за кошт сродкаў сацыяльнага страхавання і калгасаў; каля 7 мільёнаў маці атрымліваюць дапамогу.

Вялізарную ўвагу партыя ўдзяляла і ўдзяляе жыллёваму будаўніцтву. Будуем мы многа: у разліку на тысячу чалавек насельніцтва ў нашай краіне ўзводзіцца ўдвая больш кватэр, чым у ЗША і Францыі, і ў два з лішнім раза больш, чым у Англіі і Італіі. 50 мільёнаў савецкіх людзей — амаль чвэрць усяго насельніцтва Савецкага Саюза — адсвяткавалі наваселле на працягу апошніх пяці гадоў. Партыя і ўрад прымаюць сур'ёзныя меры для таго, каб на працягу бліжэйшага дзесяцігоддзя ў краіне было скончана з недахватам у жыллі.

Дарагія таварышы!

Нам, савецкім людзям, выпаў вялікі гонар: першымі ў гісторыі чалавецтва пракладваць шлях да камунізма. «Камунізм, — гаворыцца ў Праграме партыі, — гэта бяскласавы грамадскі лад з адзінай агульнанароднай уласнасцю на сродкі вытворчасці, поўнай сацыяльнай роўнасцю ўсіх членаў грамадства, дзе разам з усебаковым развіццём людзей вырастуць і прадукцыйныя сілы на аснове пастаянна растучай навукі і тэхнікі, усе крыніцы грамадскага багацця пальюцца поўным патокам і ажыццёвіцца вялікі прынцып «ад кожнага — па здольнасцях, кожнаму — па патрэбнасцях».

Каб пабудаваць такое грамадства — самае справядлівае і шчаслівае на зямлі, — трэба, перш за ўсё, стварыць яго матэрыяльна-тэхнічную базу. Партыя навукова вызначыла той узровень грамадскай вытворчасці, якога павінна дасягнуць наша краіна, каб на працягу двух дзесяцігоддзяў стварыць магутную эканоміку камунізма: **аб'ём прамысловай прадукцыі павінен быць павялічан не менш чым у шэсць разоў, а сельскагаспадарчай прадукцыі — у тры з палавінай раза.**

І мы даб'ёмся гэтага! У нас ёсць усе неабходныя ўмовы: самы перадавы грамадскі лад, маральнае і палітычнае адзінства нашага грамадства, незлічоныя прыродныя багацці, першакласная прамысловасць і буйная, механізаваная сельская гаспадарка, перадавая навука, якая цалкам служыць інтарэсам народа.

Вось чаму Камуністычная партыя цвёрда і ўпэўнена гаворыць савецкаму народу:

— Ужо ў бліжэйшае дзесяцігоддзе Савецкі Саюз перавысіць па вытворчасці прадукцыі на душу насельніцтва найбольш магутную і багатую краіну капіталізму — ЗША; значна ўзнімецца ўзровень народнага дабрабыту; усе калгасы і саўгасы ператворацца ў высокапрадукцыйныя і высокадаходныя гаспадаркі; у асноўным будуць задаволены патрэбнасці савецкіх людзей у добраўпарадкаваным жыллі; СССР стане краінай самага кароткага ў свеце рабочага дня;

— у выніку другога дзесяцігоддзя будзе створана матэрыяльна-тэхнічная база камунізма, якая забяспечыць багацце матэрыяльных і культурных даброт для ўсяго народа; савецкае грамадства ўшчыльную падыдзе да ажыццяўлення прынцыпу размеркавання па патрэбнасцях, адбудзецца паступовы пераход да адзінай агульнанароднай уласнасці; у СССР будзе ў асноўным пабудавана камуністычнае грамадства;

— на працягу дваццаці год рэальныя даходы на душу насельніцтва ўзрастуць больш чым у тры з палавінай раза; ужо к канцу першага дзесяцігоддзя ў краіне не застанецца нізкааплачваемых рабочых і служачых; грамадскія фонды павялічацца больш чым у дзесяць разоў;

— наша Радзіма будзе краінай самага высокага жыццёвага ўзроўню насельніцтва і самай высокай культуры.

Бліжэйшыя чатыры гады — важны этап вялікіх работ па будаўніцтву камунізма. Савецкі народ завершыць выкананне сямігадовага плана. У 1965 годзе прамысловая вытворчасць узрасце ў параўнанні з 1961 годам не менш чым на 40 працэнтаў. Больш, чым намячалася кантрольнымі лічбамі на 1965 год, будзе атрымана важнейшых відаў прамысловай прадукцыі і розных тавараў народнага ўжытку. Будзе поўнасцю задаволены попыт насельніцтва на харчовыя прадукты.

Ужо цяпер можна з упэўненасцю сказаць, што сямігадовы план мы не толькі выканаем, але і перавыканаем.

Велічны будынак камунізма ўзводзіцца ўпартай працай савецкага народа — рабочага класа, сялянства, інтэлігенцыі. Чым больш прадукцыйная іх праца, тым бліжэй запаветная мэта! «Камунізм, — гаварыў на XXII з'ездзе М. С. Хрушчоў, — можна пабудаваць працай, працай і толькі працай мільёнаў».

Звяртаючыся да гераічнага рабочага класа, да інжынераў, тэхнікаў, канструктараў, да ўсіх работнікаў прамысловасці, партыя кліча іх нястомна змагацца за далейшы тэхнічны прагрэс і павышэнне прадукцыйнасці працы, зніжэнне сабекошту і паляпшэнне якасці вырабаў, за найбольш рацыянальнае выкарыстанне капітальных укладанняў. **Яшчэ шырэй разгортвайце ўсенароднае сацыялістычнае спаборніцтва, яшчэ больш настойліва ўкараняйце ў вытворчасць дасягненні навукі і перадавога вопыту, паўней выкарыстоўвайце рэзервы, дабівайцеся, каб кожнае прадпрыемства выконвала і перавыконвала вытворчыя планы і сацыялістычныя абавязацельствы!**

Партыя заклікае слаўнае калгаснае сялянства, рабочых і работніц саўгасаў, спецыялістаў сельскай гаспадаркі сканцэнтраваць намаганні на лепшым выкарыстанні зямлі і павышэнні культуры земляробства, паскораным уздыме вытворчасці збожжа, бавоўны, кукурузы, цукровых буракоў, гароху, бобу і іншых найбольш каштоўных культур, комплексна механізаваць усе галіны сельскагаспадарчай вытворчасці, стварыць трывалую ўстойлівую кармавую базу і настойліва дабівацца выканання планаў развіцця жывёлагадоўлі. **Шырока ўкараняючы вопыт перадавых людзей сельскай гаспадаркі, працаўнікі калгасаў і саўгасаў ужо ў гэтым годзе павінны дабіцца сур'ёзнага павелічэння вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў з тым, каб гэта павелічэнне рэальна адчулі мільёны савецкіх людзей.**

Партыя заклікае савецкую інтэлігенцыю — работнікаў народнай асветы, аховы здароўя, навукі, культуры, літаратуры і мастацтва — і ў далейшым **аддаваць усе сілы вялікай справе камуністычнага будаўніцтва, верна служыць савецкаму народу, змагацца за далейшы росквіт навукі, хутчэйшае ўкараненне ў вытворчасць новых адкрыццяў і даследаванняў, ярчэй адлюстроўваць у творах літаратуры і мастацтва веліч і прыгажосць гераічных спраў савецкага чалавека, перамогу ідэй сацыялізма і камунізма!**

Камуністычная партыя ў сваёй Праграме ўрачыста абвясціла, што **цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме.** Для гэтага патрабуецца не толькі пабудаваць магутную матэрыяльна-тэхнічную базу, але і выхаваць усіх савецкіх людзей у духу высокай камуністычнай свядомасці.

Вядома, камуністычная свядомасць не зваліцца з неба, не прыйдзе сама па сабе. Яна выпрацоўваецца ў штодзённай працы на карысць грамадства, у актыўным удзеле мільёнаў людзей у грамадскім жыцці, ва ўпорнай вучобе, у ходзе той вялізарнай і рознабаковай ідэалагічнай работы, якую вядзе наша партыя.

Выхаванне чалавека камуністычнага грамадства патрабуе поўнага пераадолення ўсіх перажыткаў капіталізму — дармаедства, крадзяжу, скнарнасці, п'янства, хуліганства і іншых заган. Тут трэба дзейнічаць энергічна і сілай закону, і сілай грамадскага ўздзеяння. Пачэсная роля ў гэтым належыць прафсаюзам, камсамолу, народным дружынам, добраахвотным таварыствам, усёй савецкай грамадскасці.

Таварышы выбаршчыкі!

Кожны з вас з поўнай падставай можа сказаць: **Дзяржава — гэта мы!** Наша сацыялістычная дзяржава, узнікшы ў агні Кастрычніцкай рэвалюцыі як дзяржава дыктатуры пралетарыяту, ператварылася цяпер у **агульнанародную** дзяржаву. **Мільёны савецкіх грамадзян на справе ўдзельнічаюць у** кіраванні справамі краіны, у кіраўніцтве гаспадарчым і культурным будаўніцтвам.

У любой буржуазнай дзяржаве так званая «дэмакратыя» служыць прыкрыццём насілля над народам, крывадушная і ілжывая буржуазная «дэмакратыя» — рай для багатых, пастка і ашуканства для эксплуатуемых, для бедных. Буржуазныя дзяржавы парушаюць і імкнуцца звесці на нішто нават тыя нямногія дэмакратычныя правы, якія заваяваны працоўнымі ў жорсткіх класавых бітвах. Ідэолагі імперыялізму з цынічным ханжаствам называюць «свабодным» свет, у якім уладарыць грашовы мяшок, кіруе кучка багацеяў.

Але што можа проціпаставіць капіталізм сапраўднай свабодзе і росквіту асобы ў Савецкім Саюзе? Свабоду для багатых эксплуатаваць і грабіць бедных, мільёны «свабодных» ад работы, рост падаткаў, нястрымную гонку ўзбраенняў, расавую дыскрымінацыю, цкаванне дэмакратычных арганізацый? Які ж гэта «свабодны свет»? Не, гэта не свабодны свет, гэта — свет бяспраўя і беспрацоўя, рабства і прыгнечання!

У нашай краіне існуюць зусім іншыя, сапраўды справядлівыя грамадскія адносіны, сапраўдная дэмакратыя і свабода. Толькі пры сацыялізме магчымы поўная сацыяльная і нацыянальная роўнасць, свабода творчасці, гарманічнае спалучэнне асабістых інтарэсаў з інтарэсамі ўсяго грамадства. Толькі пры сацыялізме перад чалавекам працы адкрыты ўсе дарогі, ён адчувае сябе сапраўдным гаспадаром сваёй краіны і яе багаццяў, гаспадаром свайго лёсу. Толькі сацыялізм стварыў умовы для працвітання і сапраўднай дружбы ўсіх народаў многанацыянальнага Савецкага Саюза.

Партыя паставіла задачу, каб школу кіравання дзяржавай праходзілі ўсё новыя і новыя мільёны працаўнікоў горада і вёскі. Таму пры кожных выбарах у Саветы цяпер будзе абнаўляцца не менш чым трэць саставу дэпутатаў. Будзе сістэматычна абнаўляцца і састаў кіруючых органаў Саветаў.

Партыя лічыць неабходным, каб работнікі Саветаў і іх дэпутаты рэгулярна рабілі справаздачу перад выбаршчыкамі, каб ажыццяўлялася права выбаршчыкаў на датэрміновае адкліканне дэпутатаў, якія не апраўдалі давер'я, каб дзелавыя і асабістыя якасці кандыдатаў у дэпутаты шырока і ўсебакова абмяркоўваліся на сходах і ў друку.

Партыя і ўрад пастаянна раяцца з народам па карэнных пытаннях гаспадаркі, культуры, знешняй палітыкі, выносяць на абмеркаванне працоўных мас праекты важнейшых законаў. У нашай краіне права заканадаўчай ініцыятывы дадзена прафсаюзам, камсамолу і іншым грамадскім арганізацыям у асобе іх агульнасаюзных і рэспубліканскіх органаў.

За апошнія гады ўзрасла роля Вярхоўнага Савета СССР, як вышэйшага органа дзяржаўнай улады. Вярхоўным Саветам прынят рад законаў, якія садзейнічалі паляпшэнню кіраўніцтва прамысловасцю і сельскай гаспадаркай, дзяржаўным і культурным будаўніцтвам, знешняй палітыкай, удасканаленню савецкага заканадаўства. Пастаянныя камісіі Вярхоўнага Савета ажыццяўляюць кантроль за дзейнасцю міністэрстваў, ведамстваў і гаспадарчых арганізацый. Намнога расшырыліся сувязі савецкага парламента з парламентарыямі зарубежных краін.

Цяпер галоўнае ў дзейнасці ўсіх дзяржаўных органаў — павышэнне грамадска-палітычнай актыўнасці працоўных, арганізатарская работа ў масах, правільны падбор кадраў, праверка і ацэнка іх па практычных справах, кантроль фактычнага выканання заданняў і рашэнняў партыі і ўрада.

Партыя дабіваецца, каб наш дзяржаўны апарат быў простым, кваліфікаваным, аператыўным, без бюракратызму і цяганіны. Трэба арганізаваць пастаянны і дзейсны грамадскі кантроль за выкананнем законаў Савецкай дзяржавы, дабіцца таго, каб ніхто не мог ухіліцца ад народнага кантролю. Грамадскі кантроль — надзейная зброя барацьбы з бюракратызмам і цяганінай, з раскраданнямі народнага дабра, школа камуністычнага выхавання мас.

Дарагія таварышы!

За мінулыя чатыры гады адбыліся важныя змены ў расстаноўцы і суадносінах сіл на міжнароднай арэне. Сусветная сацыялістычная сістэма ўмацавалася, стала магутнай апорай прагрэсіўнага чалавецтва ў барацьбе за мір і бяспеку народаў. У спаборніцтве дзвюх сістэм сацыялізм атрымлівае рашаючыя перамогі, адваёўвае ў капіталізму новыя і новыя пазіцыі. Магутная хваля нацыянальна-вызваленчай барацьбы разбіла спрадвечныя каланіяльныя турмы ў многіх краінах Азіі і Афрыкі. Узмацняюць рух супраць імперыялістычнага прыгнёту народы Лацінскай Амерыкі. Імперыялізм пацярпеў глыбокае маральнае паражэнне ў вачах усіх народаў.

Цяпер кожнаму сумленнаму чалавеку на зямлі зразумела, што калі вайну ўдалося прадухіліць, калі народы карыстаюцца дабротамі мірнага жыцця, то ў гэтым вялізарная заслуга савецкага народа, нашай партыі, брацкіх партый краін сацыялізма, усіх камуністычных і рабочых партый, міжнароднага рабочага класа, міралюбівых сіл усіх краін.

Каб забяспечыць трывалы мір паміж народамі, Савецкі Саюз дабіваецца ўсеагульнага і поўнага раззбраення пры строгім міжнародным кантролі. Нашы прапановы прадугледжваюць усеагульную адмову ад зброі як сродку вырашэння спрэчных праблем. Савецкі ўрад неаднаразова выступаў з ініцыятывай па гэтаму пытанню. У 1959 годзе, на XIV сесіі Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, кіраўнік нашага ўрада М. С. Хрушчоў прапанаваў Дэкларацыю аб усеагульным і поўным раззбраенні, якая знайшла найшырэйшы водгук ва ўсім свеце. Але імперыялістычныя дзяржавы, перш за ўсё амерыканскі імперыялізм — гэта галоўная апора сусветнай рэакцыі, вядуць шалёную гонку ўзбраенняў. Яны працівяцца ажыццяўленню савецкіх прапаноў аб раззбраенні, завялі ў тупік перагаворы аб спыненні выпрабаванняў ядзернай зброі, ужылі дзеянні, якія ўскладнілі міжнародную абстаноўку. Гэта прымусіла наш урад пры поўным і аднадушным адабрэнні савецкага народа прыняць неабходныя меры для ўмацавання бяспекі краіны, умацавання міру ва ўсім свеце.

Савецкі Саюз настойліва змагаецца супраць агрэсіўных планаў заходнегерманскага мілітарызму, які адрадзіўся, за ліквідацыю рэштак другой сусветнай вайны. У шматлікіх дакументах Савецкага ўрада паслядоўна і цярпліва растлумачвалася неадкладная неабходнасць заключэння германскага мірнага дагавору і нармалізацыі на яго аснове становішча ў Заходнім Берліне.

Савецкая дзяржава нязменна падтрымлівала і будзе падтрымліваць справядлівую барацьбу народаў Азіі, Афрыкі, Лацінскай Амерыкі за нацыянальнае вызваленне. Па ініцыятыве Савецкага Саюза Арганізацыя Аб'яднаных Нацый прыняла Дэкларацыю аб прадастаўленні незалежнасці каланіяльным краінам і народам.

Развіццё міжнародных падзей пераканаўча паказвае, што аб'яднанымі сіламі магутнага сацыялістычнага лагера, міралюбівых несацыялістычных дзяржаў, міжнароднага рабочага класа і ўсіх сіл, якія адстайваюць справу міру, можна прадухіліць новую сусветную вайну.

Камуністычная партыя Савецкага Саюза і ў далейшым будзе актыўна і паслядоўна ажыццяўляць палітыку мірнага суіснавання дзяржаў з розным грамадскім ладам, змагацца за ўсеагульнае і поўнае раззбраенне, за прадухіленне новай вайны, пільна сачыць за падкопамі агрэсараў і трымаць на належнай вышыні абарону краіны, падтрымліваць свяшчэнную барацьбу прыгнечаных народаў за свабоду і незалежнасць, умацоўваць дружбу і супрацоўніцтва з краінамі сусветнай сацыялістычнай сістэмы, з усімі народамі.

У вялікім паходзе да камунізма савецкіх людзей натхняюць словы Праграмы КПСС:

«Камунізм выконвае гістарычную місію вызвалення ўсіх людзей ад сацыяльнай няроўнасці, ад усіх форм прыгнечання і эксплуатацыі, ад жахаў вайны і ўсталёўвае на зямлі **мір, працу, свабоду, роўнасць, брацтва і шчасце** ўсіх народаў».

Дарагія таварышы выбаршчыкі!

Чатыры гады, якія аддзяляюць нас ад мінулых выбараў, зноў паказалі ўсім савецкім людзям, што ў Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, створанай вялікім Леніным, словы ніколі не разыходзяцца са справамі. Усё, што намячае партыя, ажыццяўляецца. Так было і так будзе ў далейшым! У ленінскай партыі няма і не можа быць іншых спраў, акрамя беззапаветнага служэння народу. **«Партыя існуе для народа, — гаворыцца ў Праграме КПСС, — у служэнні яму бачыць сэнс сваёй дзейнасці».** У будні і святы, у дні выпрабаванняў і радасцей партыя заўсёды ішла і ідзе разам з народам, выражаючы яго волю, яго карэнныя інтарэсы.

Саюз камуністаў і беспартыйных, выпрабаваны жыццём, вопытам барацьбы за перамогу сацыялізма, з'яўляецца магутнай, дзейснай сілай, яркім выражэннем несакрушальнага адзінства партыі і народа. І цяпер Камуністычная партыя будзе выступаць на выбарах у Вярхоўны Савет СССР у цесным адзінстве, у непарушным саюзе з беспартыйнымі рабочымі, сялянамі, інтэлігенцыяй.

Камуністычная партыя заклікае ўсіх выбаршчыкаў у дзень 18 сакавіка аднадушна аддаць свае галасы за кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР — агульных як для камуністаў, так і для беспартыйных!

Аддаючы свае галасы кандыдатам блоку камуністаў і беспартыйных, вы будзеце галасаваць за ажыццяўленне гістарычных рашэнняў XXII з'езда КПСС, умацаванне магутнасці нашай Радзімы, за далейшы ўздым народнага дабрабыту, за ўмацаванне міру ва ўсім свеце. Аднадушным выбраннем у Вярхоўны Савет СССР кандыдатаў блоку камуністаў і беспартыйных вы яшчэ раз пакажаце, якая адзіная і моцная дружная многанацыянальная сям'я народаў нашай краіны, як цесна згуртаван савецкі народ вакол Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада.

ТАВАРЫШЫ ВЫБАРШЧЫКІ!

Цэнтральны Камітэт КПСС заклікае вас выканаць свой грамадзянскі абавязак: 18 сакавіка 1962 года выбраць вышэйшы орган дзяржаўнай улады нашай краіны — Вярхоўны Савет СССР!

Усе на выбары!

За новую перамогу блоку камуністаў і беспартыйных!

Няхай жыве наша любімая Радзіма — Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік!

Няхай жыве вялікі савецкі народ — будаўнік камунізма, мужны і непахісны барацьбіт за мір і шчасце ўсіх людзей на зямлі!

Пад сцягам марксізма-ленінізма, пад выпрабаваным кіраўніцтвам Камуністычнай партыі ўперад, да поўнай перамогі камунізма!

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

Да VI з'езда мастакоў Беларусі

ПУЛЬС ЖЫЦЦЯ — ПУЛЬС МАСТАЦТВА

Ліпень 1961 года. Цаліны край. Я стаю на шашы з эцюднікам і палатном. Галасую. Мяне падбірае мой «зямляк» — 25-тонны самазвал. За рулём сядзіць хударлявы чалавек і, моцна сціскаючы баранку, уважліва глядзіць наперад. Даведаўшыся, хто я такі, ён раптам пытаецца:

— Скажыце, ці ёсць цяпер такія мастакі, як Рэпін і Шышкін?

Мяне гэтае пытанне крыху бянтэжыць.

— Ёсць, вядома, вельмі цікавыя і вялікія мастакі, — адказваю я і пачынаю пра іх расказваць.

— Ну, а такога майстра святлацені, як Рэмбрандт, напэўна няма, — гаворыць далей ён. — Я вельмі люблю Рэмбрандта.

Задумаўся. Я гляджу на яго, і, шчыра кажучы, не магу ўтаіць здзіўлення. А здзіўляцца было чаго. Я ўжо ведаў, што на гэтай зямлі, дзе раней панавалі ветры, не затрымліваліся, жывуць людзі моцныя духам, зацятыя і працавітыя. Цяпер жа мяне ўразіла тое, што іх, не паспеўшы яшчэ як след абжыцца, ужо займаюць думкамі не толькі аб хлебе адзіным, але і аб «хлебе» духоўным.

Чалавек... Мой сучаснік. Яго рысы мы пазнаём і ў мужных учынках Юрыя Гагарына і Германа Цітова, верных у гістарычны палёт касманаўтаў, і ў высакародстве Валянціны Гаганавай, чый працоўны подзвіг захапляў нашых чалавека новай якасці. Але гэта ўжо вядомыя імёны. А колькі такіх жа, па-сапраўднаму вялікіх людзей нараджае наша рэчаіснасць штодзённа!

XXII з'езд КПСС з'явіўся ў жыцці нашага народа падзеяй грандыёзнай, надзвычай хвалюючай. Усе савецкія людзі з натхненнем узяліся за работу, за ажыццяўленне праграмы пабудовы камунізма.

І натуральна, што кожны савецкі мастак задумваецца сёння аб лёсе мастацтва, аб яго праблемах і сваіх творчых планах у святле рашэнняў з'езда.

На з'ездзе быў рашуча асуджаны культ асобы Сталіна. Культ асобы нанёс вялікую шкоду і выяўленчаму мастацтву. Вядома, і ў той перыяд ствараліся выдатныя творы, але творчыя дасягненні маглі быць больш значнымі. Горш за ўсё тое, што культ асобы нявечыў душы людзей, садзейнічаў паяўленню мастацтва раўнадушнага, параджаў дагматызм, штамп, боязь наватарскага.

Партыя заклікае нас змагацца супраць перажыткаў культу асобы, супраць усяго таго, што замінае стварэнню сапраўднага камуністычнага мастацтва.

З кожны годам растуць усё новыя сілы маладых мастакоў. І гэта зусім заканамерна. Выяўленчае мастацтва не можа развівацца без актыўнага ўдзелу ў ім моладзі, без прытоку свежых і яркіх талентаў. У асноўным гэта — ідэйна-здаровыя, таленавітыя людзі, з добрым густам, якія любяць мастацтва, разумеюць яго мэты і задачы.

Аднак ёсць некаторыя маладыя мастакі, якія не зусім моцна стаяць на рэалістычных творчых пазіцыях. Гэта залежыць і ад ступені таленту чалавека, і ад узроўню яго агульнай культуры, і ад прафесіянальнай падрыхтаванасці. Іншы раз можна сустрэць людзей, якія шукаюць лёгкага шляху і доўгага рубля, што сведчыць аб іх творчай і грамадзянскай нядобрасумленнасці.

Але ў аснове сваёй, я пераконаны, наша мастацкая моладзь — людзі здольныя, сумленныя, працавітыя, якія горача жадаюць унесці свой уклад у мастацтва.

Таму мне думаецца, што некаторыя мастакі старэйшага пакалення робяць вялікую памылку, агульна ганячы моладзь, прышпільваючы ёй лёгкадумнасць, несур'ёзнасць, слабую падрыхтоўку і іншыя недахопы. Гэтыя таварышы, па сутнасці, паўтараюць памылку той часткі творчай моладзі, якая імкнулася звесці на нішто заслугі старэйшага пакалення.

Увогуле, падзяляць мастакоў на маладых і старых можна толькі вельмі ўмоўна і адносна. Творчай маладосці некаторых мастакоў старэйшага ўзросту могуць пазайздросціць многія маладыя. І ў той жа час ёсць і сярод маладых мастакоў такія, якія нічога не шукаюць, нібы ім усё ясна, і пішуць несмела... зусім не ўласціва ім. А дрэнна нічога не шукаць, бо ўсё творчых шлях са старасці.

«Мастак для таго, каб уздзейнічаць на іншых, павінен сам шукаць, каб яго твор быў пошукам. Калі ён усё знайшоў і ўсё ведае і вучыць або наўмысна забаўляе, ён не дзейнічае. Толькі калі ён шукае, глядач, слухач, чытач зліваецца з ім у пошуках». Гэтыя словы вялікага пісьменніка зямлі рускай Л. М. Талстога не трэба ніколі забываць.

Пошукі новага, як і ўся работа мастака, патрабуе настойлівай работы над сабою. А бывае ў мастацтве так. Пішуць нашы мастакі або лепяць скульптары свой твор праз год, дзесяць, ён «ідзе». Гэта яго фартуна. Але што ён дае новага? Вельмі мала. Ён проста сябе «тыражуе».

У нас ёсць людзі, якія ахвотна і зусім не лаканічна гавораць аб праве мастака на творчыя пошукі. Але атрымліваецца так, што гэтыя людзі на словах выступаюць за наватарства, а на справе шалёна нападаюць на кожную спробу даць незвычайнае фармальнае рашэнне. І не таму, што гэта дрэнна або памылкова, а таму толькі, што яно выходзіць за звыклыя надзейныя рамкі традыцыйных схем і шаблонаў, якіх у мастацтве вялікае мноства.

Мы павінны змагацца супраць ілжэнаватарства, супраць эклектыкі і прамога плагіяцтва, супраць няправільна зразуметага наватарства або несумленнай спекуляцыі пад наватарства.

Але мы павінны таксама падтрымліваць творчыя пошукі мастакоў, іх імкненне актыўна і сумленна выпрацоўваць формы, якія дапамагаюць раскрываць новы змест.

Сёння ўсе савецкія людзі, кожны па-свойму, думаюць аб нашым агульным «заўтра». А вось мы, мастакі, іншы раз любім больш аглядацца назад, успамінаць.

XXII з'езд КПСС праходзіў у новым будынку — цудоўным Палацы з'ездаў. Тут была прынята новая Праграма партыі. Побач з выдатным ансамблем помнікаў старажытнай рускай архітэктуры, якімі так багаты Маскоўскі Крэмль, цяпер стаіць новы палац, у якім выяўлены дух нашай эпохі. Лапідарнасць, строгасць, прастата, яснасць, прыгажосць вялікіх прапорцый — усё выяўлена тут сучаснымі сродкамі, з выкарыстаннем новых будаўнічых матэрыялаў. Ад гэтага суседства, як гэта ні парадаксальна, зайграла новымі фарбамі прыгажосць старажытна-рускага зодчаства, і сам новы архітэктурны палац набыў асаблівую жыццёвую сілу.

У гэтым прыкладзе выразна відаць сапраўдная сутнасць адносін паміж наватарствам і традыцыямі. Летапісец-сучаснік пісаў аб Успенскім саборы: «чюдна велми величеством, и высотою, и светлостию, и звоностию, и пространством...». Гэты сабор уражаў сваіх сучаснікаў велічнай урачыстасцю мастацкага вобраза, лёгкасцю і шырынёю ўнутранай прасторы, майстэрствам будаўнічых прыёмаў. І як гэта ні дзіўна, сёння мы можам паўтарыць гэтыя словы па адрасу новага Палаца з'ездаў, хоць па вонкавых адзнаках, на першы погляд, тут няма нічога агульнага.

«Паўтараць словы настаўніка — не значыць быць яго прадаўжальнікам. Трэба разумець тую мэту, да якой ішоў настаўнік. Ідучы да пэўнай мэты, настаўнік вымаўляў пэўныя словы. У тую хвіліну, калі гэтыя словы вымаўляліся, яны сапраўды рухалі людзей наперад да вызначанай мэты. Але, калі гэтыя словы ўжо ўздзейнічалі, калі людзі, падпарадкоўваючыся іх уплыву, зрабілі некалькі крокаў наперад, тады ўвесь стан пытання выглядае інакшым, тады сказаныя словы трацяць сваю рухаючую сілу і, значыць, перастаюць быць слушнымі, карыснымі і мэтазгоднымі. Тады трэба вымаўляць новыя словы, дапасоўваючы іх да новых патрэб часу; гэтыя новыя словы могуць знаходзіцца ў рэзкім разнагалоссі са старымі словамі і гэтае разнагалоссе зусім не перашкаджае ні тым, ні другім быць аднолькава правільнымі выяўленнямі адной і той жа асноўнай тэндэнцыі». Гэтыя словы рускага рэвалюцыянера-дэмакрата Пісарава жывуць сёння новым жыццём.

У нас у апошні час вызначылася другая крайнасць сярод некаторай часткі творчай моладзі: гэта альбо поўны нігілізм у адносінах да традыцый, альбо няправільнае разуменне іх. Часам лічыцца добрым тонам кінуць папрок у адрас мастакоў-перасоўнікаў з мэтай сарваць апладысменты. Я далёкі ад думкі, што ўсе нашы мастакі павінны быць падобны да Рэпіна (хоць ёсць і такія думкі). Але лічу, што такія рэплікі ў адрас перасоўнікаў па меншай ступені неразумныя.

Калі мы гаворым аб наватарстве, проціпастаўляючы яго коснасці і кансерватызму, калі мы патрабуем ад мастакоў сумленнасці, высокай патрыятычнасці, грамадзянскасці, шчырасці, служэння высокім ідэалам, то ў гэтым мы павінны быць прадаўжальнікамі перасоўнікаў, якія былі сапраўднымі наватарамі і рэвалюцыянерамі, прагрэсіўнымі людзьмі свайго часу.

Наша наватарства павінна ўлічваць вопыт мінулага і ў той жа час вынікаць з самой прыроды нашага савецкага ладу.

Мы ўсё яшчэ часта ў ацэнцы многіх з'яў жыцця падыходзім са старымі эстэтычнымі меркамі. Прыйшоў час удакладніць, а можа і перагледзець многія паняцці, у прыватнасці паняцце аб прыгожым, якое ў радзе выпадкаў устарэла. З аднаго боку, многія мастакі да гэтага часу лічаць, што зашарпаная, старая, паўразбураная хата — гэта маляўніча, прыгожа, а новы добраўпарадкаваны пасёлак ці горад — гэта не маляўніча.

З другога боку, многія мастакі лічаць, што праўду аб нашых днях, аб нашых людзях трэба крыху падпраўляць, паляпшаць, прыпраўляць лыжкай сіропу і пакрываць лачком. А гэтак усё пазбаўляе нашы творы сілы, жыццёвай праўды. Нам патрэбна праўда аб нашых днях, аб нашых людзях, праўда, якая сама па сабе высакародная, якая, будучы перададзена з сапраўдным запалам і сілай, ператварае працу мастака ў сапраўдны твор мастацтва.

І мы павінны змагацца, з аднаго боку, супраць прыніжэння і збяднення нашай рэчаіснасці, а з другога — супраць прыхарошвання, лакіроўкі, супраць устарэлых эстэтычных норм, супраць пошласці і мяшчанства.

Час пакласці канец нічым неапраўданым скідкам «на тэму». Калі мастак бярэ актуальную тэму толькі для таго, каб гэтым замаскіраваць сваю творчую бездапаможнасць, то гэта не толькі не мастацтва, але і дрэнны, амаральны ўчынак. Нельга ж зводзіць змест твора толькі да сюжэта, калі, гледзячы на партрэт, мы не пранікаем у багацце душы чалавека. Можна з году ў год добрасумленна фіксаваць важнейшыя падзеі ці з'явы жыцця. Але гэтага яшчэ недастаткова, каб называцца мастаком.

Быццё вызначае свядомасць не толькі па зместу, але і (што не менш важна) па форме мыслення, па характару ўспрыняцця. Ніхто не мог бы стварыць карціну «Браняносец Пацёмкін», ніхто не мог бы напісаць паэму «Добра» ці «Абарону Петраграда» ў наш час у тым «тонусе», у тым характары жыццеадчування, у якім яны былі створаны ў свой час — нават іх аўтары. Быць сучасным як па зместу, так і па форме — вось патрабаванне часу.

Каласальную ролю для творчасці адыгрывае маральнае аблічча самога мастака, яго перакананасць, разумовая і эмацыянальная культура, прынцыповасць. Маральны кодэкс будаўніка камунізма павінен увайсці ў плоць і кроў кожнага работніка мастацтва. Мастаку можна дараваць і памылкі, і няўдачы, але нельга дараваць унутраны холад, абыякавасць і несумленныя адносіны да сваёй справы. Мастацтвам павінны займацца людзі з гарачай і чыстай душой. Усялякія камерцыйныя і кар'ерысцкія мэты ніколі не былі і не будуць апраўданы з пункту гледжання сапраўднага мастацтва.

Наша краіна ўпэўнена ідзе па шляху да камунізма. Нам, мастакам Беларусі, трэба падумаць і многае вырашыць на нашым з'ездзе. Давайце ж павядзём на нашым форуме палымяную і дзелавую размову аб праблемах, якія нас хвалююць, вырашэнне якіх жыццёва важна і неабходна.

М. ДАНЦЫГ,
мастак.

КАНЦЭРТЫ АГІТБРЫГАДЫ

Агітбрыгада Столінскага раённага Дома культуры карыстаецца заслужаным поспехам у працаўнікоў сельскай гаспадаркі. Яе ўдзельнікі ўмеюць хутка адгукацца на падзеі дня. Нядаўна яны падрыхтавалі новую цікавую праграму да выбараў у Вярхоўны Савет СССР.

Агітбрыгада наведала ўжо калгасы імя Кірава, імя Чапаева, «Перамога». У лютым-сакавіку яна выступіць з канцэртамі ў кожным калгасе раёна.

Новая праграма канцэрта ўслаўляе лепшых працаўнікоў сельскай гаспадаркі раёна, тых, хто паспяхова выканаў сацыялістычныя абавязацельствы за 1961 год, а ў чацвёртым годзе сямігодкі абавязаўся працаваць яшчэ лепш, яшчэ больш прадукцыйна. Чытальнік Мікалай Матвяйчук віншуе перадавікоў калгаснай вытворчасці з вялікімі працоўнымі перамогамі.

У праграме канцэрта агітбрыгады танцы, інтэрмедыі, музычныя нумары, сольныя спевы. Кожны прыезд агітбрыгады — вялікае свята для калгаснікаў.

Удзельнікі агітбрыгады заўсёды цікавяцца работай клубаў, гурткоў мастацкай самадзейнасці ў калгасах, дапамагаюць ім. Нядаўна член агітбрыгады М. Матвяйчук у калгасе імя Кірава дапамог драмгуртку сельскага Дома культуры падабраць патрэбны рэпертуар, а ўдзельнікі агітбрыгады Хазановіч і Мельнік развучылі новы танец у танцавальным гуртку.

М. МЯЦЬКО.

Выканаўцы ўкраінскага танца «Вяснянкі» (злева направа) Л. Вінакурава, М. Кавалёнак і А. Казлоўская. Гэта — удзельнікі танцавальнага калектыву Палаца культуры віцебскіх домабудаўнікоў. Самадзейныя артысты выступаюць на прадпрыемствах горада, у калгасах і саўгасах вобласці.

Фота **М. Сівакова.**

СТАЛАСЦЬ

У фае Гродзенскага тэатра, якое ўдзень з'яўляецца адным з рабочых пакояў, ідзе рэпетыцыя п'есы «Справа яе жыцця» А. Гутковіча і Ф. Казоўскай. Другая карціна. Кабінет галоўурача бальніцы Свабодзінай. Ля парога сяброўка юнацтва Свабодзінай, жонка знятага з пасады загадчыка абласнога аддзела аховы здароўя Кожухава — Ганна Мітрафанаўна (артыстка Г. Панкрат). Яна прыйшла, каб пагаварыць з сяброўкай, даведацца, што здарылася з мужам, а можа дапамагчы яму, папрасіць аб падтрымцы яго... Супярэчлівасць перажыванняў гераіні выяўлена ў позірку, у жэстах, у інтанацыях артысткі. Ганна Мітрафанаўна дапускае думку, што, можа, муж абвінавачваецца справядліва. Яна ўсведамляе гэта розумам, але не можа прыняць сэрцам...

Работа над новым спектаклем у разгары. Гэта — першая рэжысёрская спроба артыста Гродзенскага тэатра Г. Корна. Пастаноўшчык з дапамогай акцёраў вызначае кожную мізансцэну, расстаноўку ў ёй персанажаў, адбірае найбольш выразныя дэталі, патрэбныя інтанацыі. Выхад выканаўцаў паўтараецца тры—чатыры разы. Так яны ўваходзяць у сферу адчуванняў і перажыванняў сваіх герояў, знаходзяць правільны тон.

Вобразы савецкіх жанчын займаюць асноўнае месца ў творчасці Г. Панкрат. Яна сыграла ролі: Васілісы («Вяселле з пасагам»), Машы («Гэтых дзён не змоўкне слава»), Ганны Чорнай («Гэта было ў Мінску»), цёткі Каці («Іван Рыбакоў»), Шаманавай у арбузаўскай «Тані», Матыльковай («Слава»), Полазавай («Маскоўскі характар»), Мадлен з вадэвільнага спектакля «У бэзавым садзе», Сонцавай («Каханне, дырэктар і кватэра») і шмат іншых вялікіх, малых і эпізадычных роляў. Многія з гераінь Г. Панкрат увасабляюць асноўныя якасці нашых сучасніц, асабістае жыццё якіх цесна звязана з грамадскімі інтарэсамі. Гэта жанчыны мужнага сэрца, поўныя любві да людзей. Іх духоўнае хараство — у імкненні да высокіх ідэалаў нашага часу, праўды і справядлівасці. У іншай зусім якасці праяўляецца майстэрства актрысы ў так званых адмоўных персанажах, для якіх яна заўсёды знаходзіць яркія, вострыя характарыстыкі, паказваючы іх душэўную пустату, эгаізм, сябелюбства.

Для Г. Панкрат характэрна адна рыса — артыстцы заўсёды ўласцівыя шчырасць пачуццяў, праўдзівасць, тэмпераментнасць.

У 1932 годзе Г. Панкрат, 20-гадовая студэнтка Мінскага музычнага тэхнікума, паступае ў студыю пры Першым Беларускім дзяржаўным тэатры. Праз год студыя распалася, а Ганна Купрыянаўна стала актрысай тэатра. Ёй пашчаслівілася працаваць побач з вядомымі цяпер майстрамі беларускай сцэны Г. Глебавым, Б. Платонавым, Ул. Уладамірскім, Л. Рахленкам, Л. Ржэцкай, І. Ждановіч.

Ужо ў першых маленькіх, эпізадычных ролях актрыса праявіла ўменне ствараць асэнсаваныя, праўдзівыя вобразы, блізкія і зразумелыя гледачу. Першай вялікай работай Г. Панкрат у калектыве БДТ-1 была роля Машы ў інсцэніраванай аповесці А. Пушкіна «Капітанская дачка». У спектаклі прымалі ўдзел таксама Б. Платонаў і Ул. Уладамірскі.

У 1937 годзе Г. Панкрат перайшла ў калектыў Бабруйскага калгасна-саўгаснага тэатра. Да найбольш яркіх роляў, сыграных ёю ў гэты перыяд, адносяцца: Рашэль у «Васе Жалязновай», Кацярына «У стэпах Украіны», Вера Міхайлаўна ў «Хто смяецца апошнім», Мігачова ў «Не было ні гроша, ды раптам алтын», Насценька ў «Партызанах».

З 1946 года Ганна Купрыянаўна — артыстка Гродзенскага драматычнага тэатра, які ў гэтыя дні ўрачыста адзначае 50-годдзе з дня яе нараджэння і 25-годдзе творчай і грамадскай дзейнасці. Тут актрыса набыла творчую сталасць. На гродзенскай сцэне Г. Панкрат у другі раз сустракаецца са сваёй любімай гераіняй — Рашэль у «Васе Жалязновай». На вобразах драматургіі Горкага раскрываўся талент, расло майстэрства актрысы. Яна іграе Васілісу («На дне»), Надзежду («Апошнія»). Г. Панкрат давялося таксама шмат іграць у п'есах А. Астроўскага. Яна выконвала многія разнастайныя па характару і жанру ролі ў п'есах зарубежнай класікі.

Як камуністка Ганна Купрыянаўна Панкрат актыўна ўдзельнічае ў грамадскім жыцці. Восем год яна была дэпутатам абласнога Савета дэпутатаў працоўных, камуністы тэатра выбіралі яе сакратаром пярвічнай партарганізацыі. Цяпер яна — член партбюро, прымае актыўны ўдзел у грамадскай рабоце. Актрыса жыве паўнакроўным жыццём творчага калектыву, грамадскімі справамі і інтарэсамі, марыць аб вялікай цікавай ролі ў сучасным спектаклі, горача любіць тэатр, у шчырым і самаадданым служэнні якому — сэнс і шчасце яе жыцця.

І. МІХАЙЛАВА.

Падзеі Факты Навіны

□ Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР у творчай садружнасці з мовазнаўцамі Варшаўскага універсітэта рыхтуе першы беларуска-польскі слоўнік, аб'ёмам у 40 тысяч слоў. Навуковыя работнікі Інстытута пачалі ўжо складанне пераліку слоў. Слоўнік мяркуецца выдаць да 1964 года.

У Варшаве выдаецца польска-беларускі слоўнік такога ж аб'ёму. У яго рэдакцыі прымаў удзел старшы навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства АН БССР М. Бірыла.

□ Саюз кампазітараў БССР наладзіў творчую сустрэчу кампазітара Ю. Семянякі ў доме адпачынку «Беларусь».

Ю. Семяняка расказаў прысутным аб сваёй творчай працы, аб оперы «Калючая ружа» і музыцы да кінафільмаў, падзяліўся творчымі планамі.

Заслужаныя артысты БССР М. Шуманскі і В. Юневіч, салістапернага тэатра В. Чарнабаеў, салістка Беларускага радыё і тэлебачання К. Ясінская выступілі з вакальнымі творамі Ю. Семянякі. У заключэнне сустрэчы Ю. Семяняка выканаў песню з сваёй музыкі да кінафільма «Каханнем трэба даражыць» і «Песню сарамлівага хлопца».

□ Днямі на «Гомсельмашы» пабывалі артысты Ленінградскага цырка. У заводскім Палацы культуры яны наладзілі вялікі паказ. Са сваім майстэрствам камбайнабудаўнікоў пазнаёмілі ілюзіяніст В. Быкоўскі, акрабаты Ю. Рамзайцаў, В. Саракалетаў, Г. Сліва, музыкальны эксцэнтрык Д. Фероні, эквілібрысты на дроце Афанасьевы і інш.

Артысты Ленінградскага цырка выступалі ў рабочых клубах Нова-Беліцы, Мазыра, Нароўлі, на сцэне Палаца культуры шклозавода.

ПА АБОДВА БАКІ ТЭАТРАЛЬНАЙ РАМПЫ

Працягваем размову аб праблемах тэатральнага мастацтва.

У сённяшнім нумары — слова гледачам.

З. Зайцава (Гомель) расказвае аб тым, што яе непакоіць у справах Гомельскага абласнога драматычнага тэатра.

М. Чапрасаў (Мінск) тэмай свайго выступлення абраў вобраз маладога сучасніка — як увасабляюць яго нашы драматургі, якім паўстае малады герой на падмостках сцэны.

Наступнае слова — крытыку Т. Бушко.

Уважліва прачытала я артыкулы Алеся Звонака, народных артыстаў БССР Д. Арлова, Ц. Сяргейчыка, заслужанай артысткі рэспублікі А. Клімавай. Прачытала, узрадавалася, што ў газеце пачалася такая цікавая і вельмі патрэбная размова, і мімаволі падумала аб нашым Гомельскім абласным рускім драматычным тэатры. За што мы любім яго? Чым ён нас засмучае? Чаго мы чакаем ад рэжысёраў, акцёраў, мастакоў? Гэтыя пытанні ўзнікаюць цяпер з абодвух бакоў рампы, яны хвалююць і дзеячоў сцэнічнага мастацтва і гледачоў.

На нашай сцэне працуе нямала цікавых акцёраў. Гэта заслужаны артыст рэспублікі М. Цурбакоў — выканаўца ролі Уладзіміра Ільіча Леніна ў спектаклях «Крамлёўскія куранты», «Кветкі жывыя» М. Пагодзіна, «Імем рэвалюцыі» М. Шатрова. Гэта такія ўдумлівыя работнікі сцэны, як А. Каменская, Н. Маліноўскі, Е. Гільчанка, Р. Сувораў, А. Каменскі, заслужаная артыстка рэспублікі Л. Гамуліна.

Словам, у нас нямала акцёраў добрых і розных. А вось спектакляў, якія былі б яркай падзеяй у культурным жыцці гамяльчан, аб якіх бы гаварылі, спрачаліся, а галоўнае — вучыліся на іх, мала. У чым прычына? Перш за ўсё, на мой погляд, у рэжысуры.

Тэатр наш існуе восьмы год. А галоўных рэжысёраў змянілася ў ім ужо тры. У першыя гады працаваў Г. Кацман, затым—М. Ульянаў, цяпер — Л. Эльстон. Аб «радавых» рэжысёрах і гаварыць не даводзіцца, столькі іх пабывала ў нашым тэатры. І ўсё — наездамі, «па запрашэнню», часова. Прыедуць, пастаўяць спектакль — адзін лепшы, другі горшы і... да пабачэння. Даволі сказаць, што за васьмігадовае жыццё тэатра амаль не было такога сезона, каб у калектыве працавалі ўсе тры рэжысёры, вызначаныя па штаце.

Усё гэта вельмі дрэнна адбіваецца на рабоце тэатра і перш за ўсё на яго рэпертуары. П'есы выбіраюцца і ставяцца ў спешцы, калектыў нервуецца ад мноства рэжысёрскіх стыляў, правільней, мешаніны з розных стыляў, калі акцёр губляецца ў сваім імкненні знайсці тое, што для яго будзе самым характэрным, калі адзін рэжысёр на нішто зводзіць работу другога. Карацей кажучы, не было ў тэатры такога мастака-гаспадара, які б здолеў у складаны час станаўлення калектыву ўмела павесці свой карабель па бурлівым акіяне мастацтва.

Праўда, няма правіл без выключэння. Так, напрыклад, у Гомелі да гэтага часу і акцёры, і гледачы з удзячнасцю ўспамінаюць рэжысёра Барыса Рошчына, які запрашаўся для работы над спектаклем «Востраў Афрадзіты». Гэты патрабавальны, неспакойны мастак здолеў узняць калектыў, зрабіць рэпетыцыі цікавымі гадзінамі ў жыцці акцёра, закрануў самыя запаветныя струны кожнага і ў выніку атрымаўся добры, зладжаны ансамблевы спектакль — лепшы ў рэпертуары за апошнія гады.

Здаецца, дырэкцыя тэатра павінна быць зацікаўленай у тым, каб такія людзі, як Б. Рошчын, працавалі ў тэатры стала. Але... на жаданне гэтага рэжысёра пераехаў у Гомель ніхто не адгукнуўся. Цікавай творчай манерай вызначаўся і рэжысёр Я. Рэво. Але ён мала папрацаваў у тэатры. Даводзіцца шкадаваць і аб тым, што толькі адзін сезон «пратрымаўся» ў тэатры рэжысёр Я. Батурын. А ён жа зарэкамендаваў сябе як удумлівы мастак. Аб гэтым вельмі пераканаўча сведчыць пастаўлены ім спектакль «Згублены сын» А. Арбузава. Чаму ж пакінуў тэатр Я. Батурын? Гавораць «не спрацаваўся». З кім не спрацаваўся? Акцёры ўсёй душой пацягнуліся да яго, а гэта — галоўнае, гэта тое, што патрэбна тэатру, што дазваляе спадзявацца на поспех.

Галоўны рэжысёр тэатра Л. Эльстон — вопытны майстар сваёй справы. Але, аддаючы належнае яго вопыту і ўменню, усё-такі хочацца ўспомніць прыказку: адзін у полі не воін. Цяжка аднаму за ўсім паспець, усё прадбачыць і, што вельмі неабходна, зрабіць кожную работу тэатра творчым святам.

Да гэтага часу наш тэатр не набыў свайго творчага аблічча, свайго сцэнічнага почырку. Не набыў, відавочна, таму, што не было прадуманага, выразнага, **перспектыўнага** рэжысёрскага плана, які дапамог бы спакваля рыхтавацца да ўсё больш складаных маштабных работ. Тэатр не мае на сваім ідэалагічным узбраенні буйных палотнаў, такіх спектакляў, якія іграліся б з году ў год і кожны раз хвалявалі па-новаму. Скажам, такіх спектакляў, як «Аптымістычная трагедыя» ў Рускім драматычным тэатры імя М. Горкага, «Канстанцін Заслонаў» у Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, «Несцерка» ў Тэатры імя Якуба Коласа, «Брэсцкая крэпасць» у Тэатры імя Ленінскага камсамола. Нават такі добры спектакль, як «Крамлёўскія куранты» М. Пагодзіна, вось ужо пяць гадоў не ідзе на сцэне нашага тэатра. У апошнія два гады наглядаецца некаторы зрух у справе фарміравання рэпертуару. Можна ўжо назваць такія спектаклі пра сучаснасць, як «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка, «Акіян» А. Штэйна. «Крэдыт у Нібелунгаў» Ф. Куна, «Час любіць» Б. Ласкіна, «Заводскія хлопцы» А. Шур. Ужо адзін гэты пералік сведчыць, што кіраўнікі тэатра, мастацкі савет павярнуліся тварам да жыцця.

Але мала выбраць належную п'есу. Трэба так вырашыць яе пастаноўку на сцэне, каб па сваіх вартасцях спектакль быў на ўзроўні драматургічнага матэрыялу. На жаль, так бывае далёка не заўсёды. Спашлюся на пастаноўку «Акіяна» А. Штэйна, якую тэатр рыхтаваў да гістарычнай падзеі ў жыцці краіны — XXII з'езда партыі. Прыходзіцца шкадаваць, што на нашай сцэне «Акіян» не стаў акіянам жыцця, апавяданнем пра краіну, пра яе бурны шлях у будучыню, пра яе рулявых. Спектакль гэты ў значнай ступені «адышоў у быт», не ўзняўся вышэй лёсу асобных людзей, сямейных драм, не стаў усхваляваным расказам пра нашых сучаснікаў, пра іх камуністычныя адносіны да працы, барацьбы, чалавека.

Думаецца, што адна з прычын гэтых недахопаў — няўдалая расстаноўка сіл і недастатковае раскрыццё акцёрамі вобразаў сваіх герояў. Р. Суворavу, цікаваму акцёру, які вырас на сцэне Гомельскага тэатра, даручылі ролю Платонава. Роля адказная, складаная. Р. Сувораў старанна працаваў над ёю. Іменна, старанна. А вось творчага натхнення, духоўнага ўзлёту, імправізацыйнага самаадчування, пра якое так добра гаворыць у сваім артыкуле народны артыст рэспублікі Д. Арлоў, у Р. Суворава не было, як, дарэчы, і ў іншага выканаўцы гэтага вобраза — артыста Арлова. Здаецца, што Р. Сувораў мог бы быць цудоўным... Часоўнікавым, — такі блізкі яму гэты герой штэйнаўскай п'есы. Тады, магчыма, мы гаварылі б не проста аб пісьменным прачытанні ролі, а пра вялікую творчую перамогу акцёра, пра такога героя спектакля, з якога хацелася б браць прыклад, у якога хацелася б вучыцца мужнасці, партыйнасці, камуністычным адносінам да чалавека.

Мне падабаецца, што рэжысёр Л. Эльстон даверыў ролю Часоўнікава маладому акцёру А. Дудараву. Работа над ёю многае дала гэтаму артысту і раскрыла перад намі, гледачамі, новыя рысы яго таленту. І ўсё-такі Часоўнікаў у спектаклі далёкі ад таго героя, якім яго напісаў драматург. А вось калі б А. Дудараў іграў Часоўнікава па чарзе з Р. Суворавым, гэтае творчае спаборніцтва было б карыснае і для акцёраў і для спектакля.

Псіхалагічна тонкі вобраз Анечкі артыстка М. Квашніна не здолела раскрыць поўнасцю. Мне думаецца, што рэжысёр, даручыўшы гэтую ролю актрысе, пайшоў на неапраўданую рызыку ў такім адказным спектаклі. А ў выніку прайграў не толькі вобраз Анечкі, а што яшчэ больш важна — Платонава.

Такіх памылак можна прывесці нямала. А калі да гэтага дадаць яшчэ няўдалае афармленне спектакля, рэжысёрскія недапрацоўкі, дык стане зразумела, чаму ён не прагучаў на поўную сілу.

Думаецца, калі тэатр пачынае работу над буйным палатном, тым больш такім, якое многае можа сказаць гледачам пра нашы дні, пра савецкіх людзей, вока рэжысёра павінна быць асабліва пільным пры выбары выканаўцаў. Патрэбна, вядома, вылучаць на адказныя ролі моладзь — змену тэатра, але так, каб узняць якасць выканання роляў маладымі акцёрамі да ўзроўню ігры вядучых майстроў.

Тыя ж думкі ўзнікаюць, калі глядзіш спектакль «Заводскія хлопцы». Яго ставіў акцёр А. Каменскі, у якога многа выдумкі, фантазіі, але няма яшчэ належнага вопыту рэжысёрскай работы. А спектакль гэты адказны, ён апавядае пра жыццё моладзі. І іграе ў ім, у асноўным, моладзь. Здавалася б, гэта павінна абавязваць галоўнага рэжысёра Л. Эльстона быць асабліва ўважлівым да пастаноўкі, узяць шэфства над ёю. Але гэтага не адбылося. Пакінуты амаль на волю лёсу, спектакль не стаў сапраўдным падарункам моладзі горада, якім мог бы і павінен быў стаць.

Даўно хочам мы ўбачыць на сцэне свайго тэатра рускую і беларускую класіку. Але гэтым марам, відаць, не суджана здзейсніцца. Тры гады кіраўнікі тэатра абяцалі паставіць «На дне» М. Горкага. У гэтым сезоне на апошнім мастацкім савеце нават гаварылася, што работа над гэтай цудоўнай горкаўскай п'есай вось-вось пачнецца. І раптам—замест «На дне» пачалі рыхтаваць... «Гульню без правіл» Л. Шэйніна і «Лунную санату» А. Шур. Тлумачаць гэтую «замену» кіраўнікі тым, што М. Горкі... перашкодзіць ім выканаць фінансавы план, што на спектакль па яго п'есе глядач, маўляў, не пойдзе, а вось на паўдэтэктыў з выкрутасамі пойдзе ахвотна. Як тут яшчэ раз не ўспомніць цудоўныя словы К. Станіслаўскага, што тэатр не забава, не прыемная бразготка, а вялікая культурная сіла. Калі нават частка гледачоў «аддае перавагу» перад Горкім нечаму «лягчэйшаму», дык хіба не ганаровы абавязак тэатра выхоўваць густ публікі, а не ісці ў яе на павадку, хіба не абавязан тэатр раскрыць перад гледачом

НА СЦЭНЕ — МАМА!

Фотаэцюд А. ЖАЛУДОВІЧА.

НАПЕРАДЗЕ ШМАТ ПРАЦЫ

Сын рабочага ці селяніна стаў вучоным або інжынерам, дзяржаўным дзеячом ці пісьменнікам. Гэта звычайнае ў нашым жыцці.

Жыццёвы і творчы шлях крытыка і літаратуразнаўцы Навума Перкіна — гэта біяграфія простага савецкага чалавека. Нарадзіўся ў сям'і рабочага, атрымаў вышэйшую адукацыю, абараніў Радзіму ў гады Вялікай Айчыннай вайны, закончыў аспірантуру, цяпер працуе старэйшым навуковым супрацоўнікам Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР.

1946 год — пачатак творчай і навуковай працы Н. Перкіна. У гэтыя гады ён шмат піша рэцэнзій і крытычных артыкулаў, прысвечаных развіццю беларускай савецкай літаратуры. Н. Перкін — аўтар манаграфій пра творчасць А. Куляшова і П. Броўкі, брашуры пра П. Глебку.

Новая буйная работа літаратуразнаўцы — «Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гг.»

Трэба адзначыць таксама і працу Н. Перкіна ў стварэнні калектыўных работ — нарысаў па гісторыі беларускай літаратуры і падручнікаў па роднай літаратуры для сярэдняй школы.

З'яўляючыся загадчыкам створанага нядаўна сектара ўзаемасувязей літаратур, Н. Перкін працуе над новымі праблемамі беларускай літаратуры. На пытанне аб планах і задумах крытык сказаў:

— Наш сектар самы малады. Мацнеюць інтэрнацыянальныя сувязі паміж народамі, літаратурамі. Чалавек сённяшняга дня вывучае не толькі сваю літаратуру, але і іншыя. Гэта заканамерна ў наш час. Супрацоўнікі сектара — і я ў тым ліку — працуем над вывучэннем славянскіх літаратур і перш за ўсё — літаратурных узаемасувязей. Нас цікавяць руска-беларускія, украінска-беларускія, беларуска-польскія і іншыя літаратурныя сувязі, гісторыя іх, тое, як узаемапаглыбляюцца і ўзбагачаюцца літаратуры, дзякуючы гэтым сувязям. Зараз рыхтуемся да V з'езда славістаў, які адбудзецца ў 1963 г. У саўтарстве з А. Лойкам працую над дакладам да з'езда аб руска-польскіх літаратурных сувязях XIX ст., прымаю ўдзел у калектыўнай працы над двухтомнікам «Нарысы беларускай савецкай літаратуры». Цікавіць пытанне — ідэя адзінства літаратур рускага, беларускага і ўкраінскага народаў пры захаванні спецыфікі іх нацыянальных літаратур.

Літаратуразнаўца больш расказвае аб рабоце супрацоўнікаў сектара, пра сябе ж гаворыць, што ён яшчэ мала зрабіў, і наперадзе яго чакае шмат працы.

М. АЎГУСЦІНОВІЧ.

ПРЫВІТАННЕ ЮБІЛЯРУ

У сувязі з пяцідзесяцігоддзем літаратуразнаўцы Навума Перкіна праўленне СП Беларусі паслала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Навум Саламонавіч!

Пісьменнікі Савецкай Беларусі шчыра віншуюць Вас, аднаго з вядомых беларускіх літаратуразнаўцаў, са слаўным пяцідзесяцігоддзем.

У Вашай асобе мы вітаем нястомнага даследчыка, удумлівага вучонага, чалавека, які шчыра і горача любіць беларускае мастацкае слова, сваім крытычным пяром змагаецца за росквіт і рост беларускай савецкай літаратуры.

Вашы даследаванні аб жыцці і творчасці Максіма Багдановіча, Аркадзя Куляшова, Петруся Броўкі, Пятра Глебкі, Вашы навуковыя працы — «Праблемы тыповага ў беларускай пасляваеннай прозе», «Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры», а таксама раздзелы ў падручніках напісаны з той грунтоўнасцю навуковага аналізу, марксісцка-ленінскай партыйнасцю, якая характэрна і для ўсяго лепшага, створанага Вамі за 15 гадоў творчай працы.

Прыміце, дарагі Навум Саламонавіч, наша шчырае сяброўскае прывітанне і пажаданне вялікіх творчых поспехаў».

ПРА СЯБРА І ТАВАРЫША

Творчасць Эдуарда Самуйлёнка — адна з найбольш цікавых старонак беларускай савецкай літаратуры. Жыццёвы шлях пісьменніка-патрыёта заўчасна абарваўся 12 лютага 1939 года. У памяці сяброў ніколі не згладзіцца яго абаяльнае аблічча чалавека і пісьменніка. Пра гэта сведчаць і ўспаміны П. Броўкі, якія мы друкуем.

Пятрусь БРОЎКА.

Яшчэ ў Полацку ў 1927—28 гг. у рэдакцыі «Чырвонай Полаччыны» я пазнаёміўся з Эдуардам Самуйлёнкам. Працаваў я тады сакратаром акруговай газеты. Вось у гэтай газеце я і пазнаў — больш пэўна — не самога Самуйлёнка, а ягоныя творы, што прыходзілі ў рэдакцыю, напісаныя дробным, выразным, акуратным почыркам. Але вылучаліся яны паміж многіх не прыгожымі літарамі, а глыбокім веданнем жыцця і літаратурным умельствам. Памятаю, што мы ў рэдакцыі, а працавалі тады там рэдактарам Сцяпан Сямашка і літсупрацоўнікам Тарас Хадкевіч, адразу звярнулі ўвагу на творы маладога аўтара. Многія з іх занялі свае месца ў «Літаратурнай старонцы», якую мы выдавалі тады.

Відаць, тое, што творы яго знаходзілі месца ў друку, заахвочвала аўтара, бо пісьмы яго мы атрымоўвалі ўсё часцей. Спачатку ішлі яны, калі я не зблытаў, з вёскі Бандзелі Расіцкага сельсавета, а пасля адрас змяніўся. На канвертах стаяў штамп вайсковай часці. Эдуард Самуйлёнак пайшоў служыць у войска.

Мне цяжка цяпер падрабязна прыгадаць, аб чым пісаў малады паэт і пісьменнік. А прысылаў ён вершы і апавяданні. Але, як помніцца, тэма іх была ўласцівай тады ўсёй літаратурнай моладзі; гэта — радасць новага жыцця, радасць, якая напаўняла нашы грудзі, што дзякуючы Кастрычніку адкрылася дарога ў свет. Галоўным у нашых творах было жыццё камсамольскай моладзі. Эдуард, як потым мы даведаліся, быў сакратаром камсамольскай ячэйкі. Камсамольскія суботнікі, барацьба з папамі, самагонам, калектыўная праца на «камсамольскай дзесяціне» — усё гэта знаходзіла водгук у яго творах. Чым жа яшчэ вылучаліся яго вершы і апавяданні ў той час! У іх было многа аб пільнасці савецкіх людзей, аб нашых пагранічніках. І гэта зразумела. Эдуард жыў на самай мяжы з панскай Польшчай. Сам дапамагаў пагранічнікам у ахове граніцы. І гэта не магло не знайсці адлюстравання ў яго творчасці. Памятаю, што гэта мяне асабліва цікавіла. Самуйлёнак і ў пачатку сваёй літаратурнай працы ўмеў вельмі востра, займальна перадаць, аб чым пісаў, — але цікавіла мяне і таму, што сам я сваё юнацтва правёў у пагранічных умовах.

Восенню 1928 года я пераехаў з Полацка ў Мінск. Паступіў вучыцца ў Беларускі дзяржаўны універсітэт. Так і не давялося мне ў Полацку сустрэцца з Эдуардам Самуйлёнкам. Але завочнае знаёмства наша працягвалася. Праз увесь час вучобы ў Белдзяржуніверсітэце, я не парываў сувязі з Полацкам, у якім пражыў тры гады. Выпісваў і чытаў «Чырвоную Полаччыну», друкаваў свае вершы ў акруговай газеце і ў літаратурных альманахах, якія там выходзілі. Ну і, вядома, сачыў за ростам сваіх сяброў. А сярод іх Эдуард Самуйлёнак найболей прыцягваў маю ўвагу.

Праз некаторы час я даведаўся, што Эдуард, вярнуўшыся з арміі, прыйшоў на працу ў любімую намі «Чырвоную Полаччыну», якая дапамагла многім з нас знайсці сваю дарогу ў жыцці.

Ёсць пісьменнікі, якія марудна, паволі заваёўваюць сваё месца ў літаратуры і прываблівають шырокае кола чытачоў. Ёсць жа, наадварот, такія, што зацікавяць чытача, калі так можна сказаць, адразу. Да ліку такіх можна аднесці Эдуарда Самуйлёнка. Вядомасць яго вырасла вельмі хутка. Праз год-два працы, ён стаў прызнаным і любімым пісьменнікам не толькі ў Полацку, але ў Мінску і ва ўсёй Беларусі.

У Мінску я і пазнаёміўся з Эдуардам блізка і, можна сказаць, пасябраваў. Ён сам, як і яго творчасць, прываблівае да сябе людзей адразу. Эдуард увайшоў у нашу тагачасную пісьменніцкую сям'ю так, як быццам ён у ёй даўно ўжо быў і толькі на некаторы час адлучаўся. Тонкую, хударлявую постаць з вострым, выразным аблічам можна было заўважыць часта за сяброўскай гутаркай і з маладымі і з старэйшымі. Усюды ён быў жаданым. А там, дзе з'яўляўся Эдуард, заўсёды было шумна і весела. Самуйлёнак валодаў талентам выключнага апавядальніка, надзвычайнага жартаўніка, а запасаў з дзіцячых і юнацкіх назіранняў былі ў яго невычэрпная крыніца.

У Мінску Эдуард Самуйлёнак, як мне здаецца, спачатку жыў з Тарасам Хадкевічам у прыватным пакойчыку на Пуліхавай слабадзе. Там я, на правах «полацкага земляка», пазнаёміўся і пасябраваў з ім. Не было ў Эдуарда, як і ў Тараса, асобнага кабінета, але працавалі яны ўпарта. Часта, калі я прыходзіў, заставаў яго і Тараса за працай. Мне здавалася, што Эдуард быў рад сустрэчы, каб крыху адпачыць. Ён як быццам адчуваў, што лёс вызначыў яму нямнога год, і працаваў вельмі напружана.

Але было б няправільна, уяўляць толькі Самуйлёнка за працаю. Жыццё не праходзіла міма яго. Знаходзіў ён час і для сяброўскіх спрэчак, і на выезды ў раён, і для адпачынку разам з хлопцамі і дзяўчатамі. На адной з такіх сустрэч ён і пазнаёміўся са сваёю будучаю сяброўкай Марыйкай.

Ажаніўся Эдуард і яшчэ больш пасталеў, яшчэ больш увайшоў у працу. У яго адзін за другім з'яўляліся апавяданні, аповесць «Паляўнічае шчасце», аповесць «Сержант Дроб», п'еса «Пагібель воўка». Вядомасць Эдуарда хутка расла. Выдавецтвы з прыемнасцю друкавалі яго творы, тэатры ставілі п'есы. Ён многа ведаў, шмат пісаў, а яму здавалася, што ўсё яшчэ мала. Ягонаму сэрцу хацелася ведаць болей і болей, і Эдуард вышукваў розныя магчымасці, каб пашырыць свой кругагляд. Калі запрасілі пісьменнікаў для паездкі ў Грузію, ён з вялікаю ахвотаю паехаў туды на некалькі месяцаў разам з Віталіем Вольскім, Міколам Хведаровічам і Уладзімірам Кавальскім. У Грузіі Самуйлёнак быў не толькі госцем, простым наглядальнікам, ён дбайна вывучаў жыццё братняй краіны, падоўгу гутарыў з грузінскімі сябрамі. І гэта не прайшло дарэмна. Раман «Будучыня», які з'явіўся ў выніку плённай паездкі ў Грузію, прынёс яму вялікае задавальненне.

Бурны творчы ўзлёт быў у Эдуарда Самуйлёнка ў гэты час. Але цяжкая хвароба, падкраўшыся да яго ў самы актыўны перыяд жыцця, падрывала яго сілы. Ён захварэў на сухоты горла. Я памятаю, як доўга Эдуард не мог пагадзіцца з гэтым. Не хацеў прызнаваць хваробы і па-ранейшаму ўпарта працаваў. Эдуард думаў, што вялікаю прагаю да жыцця, да творчасці, пераадолее хваробу. Ён мог бы і пераадолець, калі б у той час былі такія лячэбныя сродкі, якія мае медыцына сёння. На жаль, іх не было.

Памятаю, Самуйлёнак паехаў у Крым, лячыўся. Я пісаў яму. Атрымаў ад яго пісьмо, у якім ён гаварыў, што спадзяецца паправіцца. Пісьмо Эдуарда я чытаў сябрам. Усе былі рады. Але, калі Эдуард вярнуўся з курорта, як нам ні цяжка было, мы заўважылі, хто хвароба працягвае разбуральна дзейнічаць.

Аднойчы, восенню 1938 года, мы разам ішлі дамоў. Гаварылі, як заўсёды, аб нашых літаратурных справах. У той вечар я заўважыў, што злавесны кашаль усё больш і больш знядужвае хворага. Мне было сумна. Невясёлым быў і Эдуард. Неяк раптам ён загаварыў пра тое, што цяжка пакідаць малую дачку. Я пачаў адгаворваць яго ад чорных думак, ён нібы згаджаўся са мною, але, мне здавалася, мала верыў маім перакананням.

Мы развіталіся тады цёпла, па-сяброўску на рагу Савецкай і Энгельса.

Прайшоў некаторы час — Эдуард паехаў у Сасноўку пад Віцебск, каб падлячыцца.

Пасля гэтага, у той жа Сасноўцы, пабачыў я з П. Глебкам, К. Саннікавым нашага дарагога Эдуарда ў астатні раз. Мы прыехалі з Масквы і прывезлі яму вестку, што яго высока адзначылі, узнагародзіўшы ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Эдуард з радасцю ўспрыняў гэтую вестку, усміхнуўся, але гаварыць ужо не мог. Прыйшлі яго астатнія хвіліны. Мы былі ў гэты час пры ім і на ўсё жыццё нам не забыцца на гэтыя хвіліны, у якія мы развіталіся назаўсёды з нашым любімым і цудоўным другам.

ДА ПАМЯТНЫХ ДАТ

У гэтым годзе спаўняецца 80 год з дня нараджэння народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Грамадскасць рэспублікі рыхтуецца шырока адзначыць гэтыя памятныя даты. Да юбілею пачалі падрыхтоўку і нашы зарубежныя сябры. Аб гэтым сведчаць пісьмы, якія паступаюць у Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі.

Атрымана вельмі цёплае пісьмо з Балгарыі. У ім старшыня Усенароднага камітэта балгара-савецкай дружбы тав. Цола Драгойчава піша: «У сувязі з юбілеем выдатных беларускіх паэтаў Янкі Купалы і Якуба Коласа ў 1962 годзе ў Доме балгара-савецкай дружбы ў Сафіі і ў радзе іншых гарадоў нашай краіны адбудуцца вечары, прысвечаныя творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа».

З Румыніі паведамляюць, што спіс твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа перададзены Румынскаму выдавецтву замежнай літаратуры з прапановай перакласці іх і выдаць у Румынскай Народнай Рэспубліцы.

Сакратар Галоўнага праўлення Таварыства польска-савецкай дружбы Эдварда Арлоўская піша, што польскі народ ведае і любіць творы Янкі Купалы і Якуба Коласа. Праўленне прадугледжвае правядзенне мерапрыемстваў, прысвечаных 80-годдзю з дня нараджэння выдатных беларускіх паэтаў.

І. ЯКУБЁНАК,

неўміручую прыгажосць драматургіі М. Горкага, ударную сілу п'ес Ул. Маякоўскага, мудрую глыбіню класікаў драматургіі? Дык навошта ж з году ў год надоўга адкладаць тое, што патрэбна тэатру сёння, зараз, тое, што, бясспрэчна, каштоўнае і з'яўляецца гонарам нашай літаратуры?

Відавочна з тых жа «фінансавых» меркаванняў тэатр выбраў з усёй багацейшай спадчыны А. Астроўскага далёка не лепшую з яго камедый — «Прыгажун-мужчына». Спектакль атрымаўся невыразны, бяздумны. У ім не адчуваецца дакладнай задумы, няясна, у імя чаго ён пастаўлены, што асуджае, да чаго заклікае.

«Праз лепшыя творы літаратуры і мастацтва, — сказаў М. С. Хрушчоў, — людзі вучацца правільна разумець і змяняць жыццё, засвойваюць перадавыя ідэі, фарміруюць свой характар і перакананні так жа натуральна і незаўважна, як дзіця вучыцца гаварыць».

Якія далёкія ад мудрай прастаты гэтай думкі спектаклі, падобныя да «Прыгажуна-мужчыны».

Наш тэатр—рускі. Але гэта зусім не азначае, што ён павінен стаяць далёка ад беларускай драматургіі. Між тым п'есы беларускіх аўтараў — рэдкая з'ява ў тэатры. У апошнія гады, напрыклад, гутарку можна весці толькі пра «Лявоніху на арбіце» А. Макаёнка, якая пастаўлена галоўным рэжысёрам Л. Эльстонам. А між тым, наш тэатр раней быў звязаны з Іванам Шамякіным, з Аркадзем Маўзонам, але гэтая дружба не ўмацавалася, не ўсталявалася. Адбылося гэта, відавочна, таму, што тэатр наш «трымае раўненне» на сваіх маскоўскіх калег. Варта маскоўскаму тэатру паставіць нейкую п'есу, як і гомельскія акцёры бяруцца за яе. Бясспрэчна, тэатры Масквы — моцныя творчыя калектывы, завадатары многіх добрых спраў, і ў іх можна і патрэбна вучыцца. Але наўрад ці варта слепа браць з іх прыклад. Трэба ствараць і такія спектаклі, якія былі б сваёй каштоўнай кропляй у моры шматнацыянальнага савецкага мастацтва. Чым жа, скажам, самабытным маглі б узрадаваць гамяльчане жыхароў іншых рэспублік? Няма чаго назваць. У нас ідуць такія п'есы, якія ставяцца ў многіх гарадах краіны, а вось сапраўдных сваіх няма.

Ці маглі яны быць? Вядома. І няма патрэбы далёка шукаць прыклады. На нашай беларускай зямлі жыла і змагалася слаўная дачка беларускага народа, палымяная камуністка Вера Харужая. Многія мясціны нашай вобласці звязаны з яе светлым імем. І як радаваліся ўсе, калі дазналіся, што мастак тэатра Усевалад Палеціка вырашыў напісаць п'есу пра Веру. Працаваў ён горача, сустракаўся і гутарыў са многімі, хто ведаў Веру Харужую і быў яе таварышам па падполлю. І вось п'еса гатовая. А тэатр нават не паклапаціўся прачытаць яе, абмеркаваць з аўтарам, тым больш, што гэта блізкі да тэатра чалавек, які ведае яго законы, і мог бы да таго ж цікава аформіць сваю работу.

Ніхто ў тэатры не зацікавіўся п'есай. Больш таго, розныя «падводныя плыні» прымусілі Ус. Палеціку пакінуць тэатр. Ён узначальвае цяпер Народны тэатр пры Палацы культуры чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна і паставіў там сваю п'есу пра Веру Харужую. У ёй нямала недахопаў. Але калі б над гэтым драматычным творам працавалі прафесіянальныя, а не самадзейныя акцёры, яна магла б прагучаць выразней, чысцей, цікавей.

Гэта толькі адзін прыклад «работы» з мясцовымі аўтарамі. І няма патрэбы гаварыць пра іншыя. Не зацікавіліся яшчэ ў нас па-сапраўднаму мясцовымі драматургамі, не навучыліся працаваць з імі, «прывязваць» іх да тэатра. А шкада. Працаваць ёсць з кім, ёсць над чым.

Да гэтага часу гутарка ішла пра рэжысёрскія памылкі. А што, хіба акцёры — бездакорныя анёлы? Не. Прыкра гаварыць, але нават добрыя нашы акцёры аддаюць рабоце над роллю часам не ўсё, што яны могуць даць. Спашлюся на ролю Лявона ў спектаклі «Лявоніха на арбіце». Яе вядзе цудоўны акцёр, пра якога я ўжо ўспамінала ў пачатку гэтага артыкула, М. Цурбакоў. Яго Лявон — даволі жывая, каларытная натура. Але мне здаецца, што тут адыграў большую ролю талент М. Цурбакова, а не яго майстэрства. І шкада, што сакавітасць фарбаў не спалучаецца ў яго выкананні з філіграннай шліфоўкай вобраза. Такі прыклад у артыстычнай практыцы вопытнага майстра наўрад ці можа быць пажаданай школай для маладых акцёраў.

На жаль, даводзіцца гаварыць і пра нізкую культуру мовы ў большасці акцёраў нашага тэатра. Многія з іх раўнадушныя да свайго голасу, дыкцыі, не працуюць над імі і ў выніку нават у першых радах партэра ледзь разбіраеш словы, якія вымаўляе на сцэне артыст. Здаецца ўсё гэта элементарныя запаведзі ў рабоце акцёра, але яны забыты і з гэтым чамусьці ў тэатры мірацца.

Наогул у нашым тэатры няма такой работы з акцёрам, якая ўзбагачала б яго ведамі, культурай, вопытам, майстэрствам. Адзіную гутарку «Работа над мастацкім вобразам» правёў у студзені галоўны рэжысёр Л. Эльстон. І ўсё. А як патрэбна такая вучоба акцёрам, асабліва моладзі. Можа быць, іменна таму так рэдка загараюцца на нашым гомельскім тэатральным небе новыя зоркі? На самай справе, за каго з моладзі можна парадавацца? За Н. Зайцаву, М. Кузняцову, А. Дударава — вось бадай што і ўсё. Даўно сыграў усё, што мог сыграць, Ф. Іваноў. Цяпер гэты акцёр у роздуме над далейшым сваім лёсам у тэатры, але, здаецца, рэжысура раўнадушная да яго стану, не дапамагае яму знайсці свой шлях, набыць свой почырк. Думаецца, што ў гэтым безумоўна здольным выканаўцы тлее добрая іскарка, якую, развіваючы і шліфуючы, можна ператварыць у вясёлы агеньчык творчасці камічнага акцёра.

І яшчэ адзін недахоп у рабоце тэатра, які засмучае гледачоў. Не звязаны тэатр з тымі, каму ён паказвае свае спектаклі. Ні канферэнцый, ні дыспутаў, ні гутарак пра спектаклі з гледачамі амаль не бывае.

Некалькі слоў пра афармленне спектакляў. За рэдкім выключэннем яно не вельмі ўдалае. І тлумачыцца гэта зноў-такі частай зменаю мастакоў тэатра.

Чаго ж мы чакаем ад свайго тэатра? Добрых, разумных, усхваляваных спектакляў. Такіх, у якіх на ўвесь рост паўстаў бы наш сучаснік, такіх, у якіх біліся б тыя пачуцці, жылі тыя вялікія думкі, аб якіх гаварылася з высокай трыбуны XXII з'езда роднай партыі, якімі поўны кожны радок яе новай Праграмы. Мы хочам, каб рэжысёры, акцёры, мастакі нашага тэатра былі смелыя, бралі новыя вышыні ў мастацтве, тонка арыентаваліся сярод з'яў рэчаіснасці і, праўдзіва адлюстроўваючы рысы сучаснага жыцця, малявалі яго карціны. Хай гэты «нарыс жыцця» будзе эмацыянальна па-мастацку насычаны. Хай ён памагае гледачам бачыць галоўнае, тое, чаму належыць будучыня.

І яшчэ. Няхай больш будзе ў тэатры акцёрскіх перамог. Няхай ярчэй цвіце кожны талент, робячы наша мастацтва радасным, смелым і разумным.

З. ЗАЙЦАВА.

Малады сучаснік... Які ён?

ІДУЧЫ ў тэатр, людзі апранаюць лепшае адзенне. Ды гэта і зразумела—чалавек ідзе ў храм мастацтва, дзе ён сутыкнецца з узвышаным, возьме нешта новае для сваёй душы, для штодзённага жыцця. Бо, як гаворыцца ў новай Праграме КПСС, літаратура і мастацтва «закліканы служыць крыніцай радасці і натхнення для мільёнаў людзей выражаць іх волю, пачуцці і думкі, служыць сродкам іх ідэйнага ўзбагачэння і маральнага выхавання».

Асабліва прагна цягнецца да крыніц хараства моладзь, ахопленая заканамерным імкненнем бачыць перад сабой узор — «рабіць жыццё з каго».

Ён, наш малады сучаснік, актыўны, рухавы, гарласты. Ён не супраць таго, каб патанцаваць бальныя танцы, але ўмее і дамы будаваць, і палі араць, і лічыльнымі машынамі кіраваць. Ён захапляецца навукай, любіць дасціпны жарт, горача спрачаецца аб космасе і хоць зараз гатоў удзельнічаць у касмічным спорце. Ён — патрыёт, калектывіст, гуманіст, інтэрнацыяналіст. Карацей кажучы, ён няўрымслівы грамадзянін сваёй краіны, якая пракладае шлях да камунізма.

Але ўявіце сабе такую карціну. У глядзельнай зале сабраліся токары і студэнты, прадаўшчыцы і інжынеры, муляры і электрыкі... Гасне святло. Адкрываецца заслона. І на сцэне на працягу некалькіх гадзін гаспадараць нейкія крыўлякі, падазроныя тыпы, эгаісты, паўкрэтыны і да т. п. Гучыць пошлаваты анекдот. Цынічна спяваецца «сэрцаед» з брыдкай душонкай. Гераіня занята здабываннем грошай для прайдзісвета, які насміхаецца з яе...

Амаль тузін заганных людзей. Трапна заўважыў мой знаёмы: «Куды глядзела міліцыя, прыпісваючы іх на такой маленькай жылплошчы сцэны?..»

Гутарка ідзе, як вы, напэўна, ужо зразумелі аб «Провадах белых начэй» у пастаноўцы Рускага тэатра імя М. Горкага. Па-мойму, гэта ўзор спектакляў, якія нам менш за ўсё патрэбны.

Недахопы ў выхаванні юнакоў і дзяўчат, на жаль, у нас ёсць. Ёсць сярод моладзі і брыдкія чалавечкі, і маральныя калекі, і ветрагонкі. І з усімі гэтымі героямі не нашага часу патрэбна весці барацьбу ў тым ліку і тэатральнай зброяй. Аднак у «Провадах белых начэй» — на першым плане, нейкае смакаванне недахопаў, заган, душэўных траўм.

Ёсць у п'есе і станоўчыя героі. Але яны настолькі невыразныя, што літаральна ў другой дзеі забываеш аб іх учынках у першай.

Маладым героям не шанцуе нават у лепшых прэм'ерах тэатраў.

Вось Соня і Міхаіл з «Лявоніхі на арбіце». У процілегласць большасці «насельніцтва» спектакля «Провады белых начэй» гэтыя маладыя людзі — станоўчыя ва ўсіх адносінах. Іх каханне чыстае і ўзаемнае. Абодва атрымалі добрую адукацыю: адна скончыла дзесяцігодку, другі — інстытут. На грамадскай рабоце яны паказваюць узоры стараннасці і добрасумленнасці. Ідэалы іх зусім сучасныя.

Чаму ж мы застаёмся да іх абыякавымі?

Вельмі «правільныя» яны і таму здаюцца халоднымі, казённымі. Слушна адзін крытык сказаў, што для таго, каб быць сучасным, яшчэ не даволі стаяць ля сінхрафазатрона і апранацца па апошняй модзе. Гэтак жа і Соня і Міхаіл не могуць яшчэ дэклараваць сацыяльнае «я» маладога сучасніка. Калі хочаце, ім не хапае жыццёвых, жывых, характэрных індывідуальных рыс. Яны не сустрэлі на сваім шляху ніводнай істотнай перашкоды, а таму і не змаглі паказаць, на што яны здольныя. Іх хваляванні, роздум засталіся па-за сцэнай, па-за полем зроку гледача. Аб'ектыўна ў спектаклі для Міхаіла і Соні створаны ўмовы для лёгкага, бяздумнага жыцця. А жыццё ж складанае!

Мне якраз больш сімпатычная маладая пара з драмы П. Васілеўскага «Любоў, Надзея, Вера...» — брыгадзір будаўнічай брыгады (потым намеснік начальніка будаўніцтва па забеспячэнню) Іван Кісялёў і Нюра — яго нявеста, якая таксама працуе на будоўлі. У гэтых вобразах закладзена прадпасылка жывой, шчырай размовы аб станаўленні чалавечай асобы. Аб гэтых маладых людзях думаеш, хочацца аб іх думаць. Але... хочацца і паспрачацца з аўтарам.

Кісялёвы ў жыцці — выдатныя людзі! І вельмі шкада, што аўтар і тэатр надзялілі іх такім невысокім душэўным і маральным узроўнем, зрабілі іх фонам для галоўных паводле задумы, а на самай справе расплывістых і нецікавых герояў. Я маю на ўвазе любоўны трохкутнік, які не ўдаўся аўтару. Ва ўзаемаадносінах тройкі — Надзі, Сяргея Зорына і Любы закладзены, здавалася б, жыццёвы канфлікт. Зорын разышоўся з Надзяй. Да яго на будоўлю прыязджае Люба. Потым з'яўляецца там жа і Надзя, якая зноў сыходзіцца з Сяргеем, а Люба ідзе жыць у інтэрнат.

Момант больш чым драматычны. Але, як мне давялося пачуць у фае тэатра ў час антракту ад гледачоў, гэтыя дзве жанчыны «нават добра пасварыцца не змаглі...»

Магчыма, што педагагічны такт Надзі (яна працуе настаўніцай) і добрае выхаванне Любы не дазволілі ім лаяцца непрыстойнымі словамі або хапаць адна другую за валасы. Але саперніцы, няхай гэта і савецкія жанчыны, сустрэўшыся, не гавораць адна адной кампліменты і не просяць адразу ж прабачэння за кожнае рэзкае слова. Дрэнна, калі чалавек думае толькі аб сабе, але зусім не лепш, калі чалавек не ўмее абараніць сябе.

Шматразовыя прыход і адыход дзвюх жанчын да Зорына і ад яго ніяк не раскрывае, не паглыбляе іх характараў. Так і застаецца незразумелым: хто мацней кахаў Зорына — Надзя ці Люба. У каго з іх мацнейшае пачуццё жаночай годнасці? А Зорын? Каго ён больш кахаў? І калі кахаў, то за што, за якія станоўчыя якасці? Ці гэта было з яго боку простай забавай, і ён усур'ёз нікога (у тым ліку і сябе) не любіў?

Карацей кажучы, вобразы двояцца, распыляюцца і ў душы застаецца адна прыкрасць, што не сустрэў у героях спектакля ні сябра, ні нават ворага.

У «Акіяне», напрыклад, таксама ёсць трохкутнік: Маша — афіцэр Платонаў — Аня. Але там ніякіх «розначытанняў» не ўзнікае. Вельмі зразумелая Маша — аматарка пажыць за спіной мужа. Яна аддала перавагу пажылому афіцэру перад лейтэнантам Платонавым, таму той атрымліваў больш грошай. Здарылася так, што выбраннік Машы памёр. Тады яна перасякае ўсю краіну з захаду на ўсход і кідае якар бліжэй да Платонава. Зазваны Платонаў з'яўляецца ў кватэры Машы. Там сустракае кампанію з прайдзісветаў і пустацветаў і ледзь можа стрымаць агіду і абурэнне. Да жонкі вяртаецца абноўлены. Ён зразумеў: Машы, якую ён некалі кахаў, ужо няма, а па-сапраўднаму ён адчувае любасць толькі да сваёй добрай, адданай Анечкі.

І радасцю поўніцца сэрца, калі бачыш Платонава, які ўсвядоміў памылку, вярнуўся да Ані. І хоць яна пасварылася на яго, усё ж зразумеў, дзе сапраўднае шчасце.

Так яно і павінна быць: творы мастацтва павінны вучыць ненавідзець дрэннае або любіць добрае ў жыцці, у чалавеку.

* * *

Мае кароткія нататкі зусім не прэтэндуюць на абагульненне, на ацэнку ўсяго рэпертуару тэатраў. Мне хочацца выказаць сваё ўражанне ад спектакляў на сучасную тэму ў нашых тэатрах: вобраз маладога сучасніка, вобраз таго, хто мог бы быць своеасаблівым эталонам усіх лепшых чалавечых якасцей, яшчэ не знойдзены, не створаны. Хочацца спадзявацца, што творы з такімі вобразамі хутка з'явяцца ў рэпертуары тэатраў.

М. ЧАПРАСАЎ,
слухач Мінскай вышэйшай партыйнай школы.

Беларускі тэатр імя Янкі Купалы паказаў новы спектакль па п'есе братоў Тур «Паўночная Мадона». Рэжысёр спектакля Л. Рахленка, мастак А. Грыгар'янц.

У ролі Хельмер Крысціны — артыстка З. Браварская, Глена Дэвіда — артыст В. Тарасаў.

ПА ВЯЛІКАМУ РАХУНКУ

МАСКОЎСКІЯ ГЛЕДАЧЫ АБМЯРКОЎВАЮЦЬ ТВОРЫ БЕЛАРУСКАГА МАСТАЦТВА

У добрую традыцыю ператварыліся сустрэчы гледачоў з мастакамі нашых саюзных рэспублік, якія адбываюцца вечарамі кожную сераду ў Цэнтральнай выставачнай зале Масквы.

7 лютага адбылося шырокае абмеркаванне твораў беларускіх мастакоў, выстаўленых на Усесаюзнай выстаўцы.

Мнагалюдна і надзвычай ажыўлена ў прасторнай авансале. Тут рабочыя і студэнты, школьнікі і настаўнікі, масквічы і прыезджыя — больш за тысячу чалавек.

За сталом прэзідыума — мастакі, госці з Беларусі, Арменіі і Кіргізіі, вядучыя дзеячы мастацтва сталіцы — віцэ-прэзідэнт Акадэміі мастацтваў СССР М. Манізер, сакратары праўлення Саюза мастакоў СССР Ю. Піменаў, Д. Суслаў.

Народны мастак БССР З. Азгур знаёміць гледачоў з мастакамі Беларусі, якія прыехалі ў Маскву на абмеркаванне. Сярод іх — аўтар манументальнага трыпціха «На зямлі Беларускай», заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі В. Цвірка, народны мастак Беларусі, аўтар гістарычнага палатна «Абаронцы Брэсцкай крэпасці» І. Ахрэмчык, вядомы майстар тэматычнай карціны, заслужаны дзеяч мастацтваў Я. Зайцаў, аўтар паэтычнай і пяшчотнай карціны «Беларускія прыпеўкі» Р. Кудрэвіч, жывапісец яркага тэмпераменту, свежых фарбаў, тонкага лірызму В. Жолтак, аўтар выкананых з выключным густам пастэлей А. Паслядовіч, народны мастак Беларусі скульптар А. Бембель, графік М. Тарасікаў, аўтар карціны аб першых шахцёрах Беларусі Н. Воранаў.

Абмеркаванне адразу набыло вельмі шырокі, прынцыповы, свайго роду тэарэтычны характар. Размова ішла не толькі аб асобных творах, аб удалых і няўдалых рэчах, але і аб вялікіх жыццёва-важных праблемах творчага метаду, стылю, мастацкай формы.

...Акружыўшыя скульптара З. Азгура, маладыя людзі задаюць яму дзесяткі пытанняў аб характары майстэрства скульптара, аб спецыфіцы пластычнай формы, аб тым, што такое «новыя» і «старыя» мастацкія сродкі.

— Я лічу, — гаворыць З. Азгур, — што ў мастацтве не трэба займацца «прыдумваннем» новых сродкаў. Наватарства прыйдзе само, разам з новым чалавекам, з новым жыццём. Я вучань Акадэміі і не баюся сказаць, што я верны яе старым трывалым традыцыям і традыцыям нашага народнага мастацтва. Паўтарэнне старога? Не, пры сапраўднай творчасці паўтарэння не будзе. Ад антычнасці да Рэпіна рэалістычнае мастацтва не паўтарала сябе. І мастацкая форма заўсёды змянялася разам з духоўным развіццём чалавека і чалавецтва, разам з нараджэннем новага зместу ў мастацтве і ў жыцці. Параўнайце, напрыклад, Рэпіна і Веласкеза. Абодва яны — вялікія рэалісты, але як па-рознаму здолелі яны ўвасобіць у мастацтве свае зусім розныя эпохі. Рэалізм бясконцы ў сваім развіцці. Я зусім не хачу адмаўляцца ад яго вялікіх традыцый, спальваць храм Афіны-Паллады, каб праславіцца арыгінальным і вядомым. Я паказаў на гэтай выстаўцы свае скульптуры, і адно я магу цвёрда сказаць: я не «рысаваўся» ў сваім мастацтве, не імкнуўся да арыгінальнічання, да моды, я думаў аб тым, каб сціплым, простым шляхам дасягнуць сугучнасці з сэрцамі народа.

Падрабязна расказвае З. Азгур аб мадэлях сваіх скульптур, аб характары работы над гістарычным партрэтам. З вялікай увагай слухаюць гледачы расказ аб нацыянальных героях беларускага народа — аб рэвалюцыянерцы, гераіні камуністычнага падполля Веры Харужай, аб выдатным пісьменніку-гуманісце Зм. Бядулі, аб мужным і бясстрашным кіраўніку бабруйскіх партызан Віктары Ліўенцаве.

У гэты час у той жа зале адбываецца гарачая «жывапісная» дыскусія. Мастак Я. Зайцаў з захапленнем гутарыць з маладым чалавекам у светлых акулярах.

Вялікая група людзей акружыла ў другім канцы залы скульптара А. Бембеля. Размова тут ідзе аб прапарцыянальных адносінах у скульптуры. Высокі юнак са значком спартсмена гаворыць, што яму здаюцца няправільнымі прапорцыі ў скульптуры «Няхай ніколі не будзе ўзняты меч!».

— Але ж у мастацтве прапорцыі чалавечай фігуры залежаць ад эстэтычных норм, якія вынікаюць са стылю эпохі, — пярэчыць яму падпалкоўнік медыцынскай службы. — Да скульптуры нельга падыходзіць натуралістычна, вымяраць яе каштоўнасць толькі тым, ці адпавядае яна жывой аголенай мадэлі.

Увага другіх гледачоў прыкавана ў гэтую хвіліну да карціны Н. Воранава «Шахтабудаўнікі Беларусі». Многім яна не вельмі падабаецца, здаецца невыразнай. Тут пярэчаць самі мастакі. Для жывапісу магчымы два метады — ад прыватнага да агульнага і ад агульнага да прыватнага; Н. Воранаў ішоў ад агульнага, не выпісваў падрабязна дэталей, яму хацелася перадаць агульнае ўражанне ад працы шахцёраў. І для беларусаў гэтая карціна вельмі каштоўная, бо гэта першы расказ у мастацтве аб самай маладой у рэспубліцы галіне прамысловасці.

Вялікія пытанні ўзнімаюць у выступленнях гледачы.

— Мастакі, — гаворыць ленінградскі студэнт-фізік Лемус, — не павінны забываць дзве рэчы, на якіх трымаецца мастацтва, — філасофію і эстэтыку. Наша эпоха манументальная, і яна патрабуе манументальных тэм, манументальных форм у мастацтве.

— Мастацтва павінна даваць нешта новае чалавеку, абуджаць яго думку, — сказаў тэхнік Мішын. — Мастак павінен памагчы знайсці тое, што, магчыма, не ты адзін, а ўвесь народ шукае, над чым б'ецца думка народа.

Высокую ацэнку гледачоў атрымаў на выстаўцы жывапіс В. Цвіркі. Амаль усе выступаўшыя адзначалі ў яго трыпціху цудоўнае спалучэнне тонкага лірызму, душэўнай цеплыні і вялікай філасофскай думкі, манументальнага абагульнення. «Толькі сапраўднаму майстру па сіле спалучэнне такога эпічнага размаху і лірычнай задушэўнасці», — сказаў у сваім выступленні аграном Смірноў. З вялікай любоўю гаварылі гледачы аб карціне К. Касмачова «Напярэдадні». Добра ацанілі яны таксама гістарычны пафас карціны І. Ахрэмчыка «Абаронцы Брэсцкай крэпасці», пяшчотную паэтычнасць сакавіцкіх пейзажаў Г. Азгур, карціну А. Шыбнёва «Маладзёжная брыгада ў полі».

— Мне вельмі спадабалася маленькае палатно М. Беляніцкага «Статак», — сказаў выкладчык матэматыкі Ягораў. — Яно радуе вока моцнай, добра зладжанай кампазіцыяй, колерам. У ім — сапраўдная паэзія і мяккая лірычнасць Беларусі. Але вялікая карціна таго ж мастака «Размініраванне» мяне менш кранула, бо няма ў ёй напружання і дастатковай псіхалагічнай вастрыні.

Гарачая дыскусія разгарнулася вакол карціны Я. Зайцава «Дарагі госць». Некаторыя гледачы гаварылі, што гэта адна з лепшых карцін аб дзейнасці Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, што ў ёй паказана адзінства Хрушчова з народам, яго сардэчная, цёплая сустрэча з калгаснікамі. Аднак, большасць выступаўшых гаварылі аб тым, што карціна пакідае пачуццё эстэтычнай незадаволенасці, бо аўтар не здолеў справіцца з вялікай тэмай, што ў карціне шмат шэрых месц.

З беларускай скульптуры агульнае пачуццё глыбокага задавальнення ў гледачоў выклікалі работы З. Азгура.

— Вельмі моцнае ўражанне пакідае скульптура Азгура «Вера Харужая», — гаворыць глядач Раманычаў. — Мне здаецца, у кампазіцыі гэтага партрэта вялізарнае значэнне мае жэст. Рука надае вобразу асаблівую адухоўленасць, яна надае сілу і асэнсаванасць парыву.

— Я не разумею, чаму ў нас вельмі баяцца паўтарэнняў, — гаворыць інжынер Сарочкін. — Я лічу, няхай будуць сотні і тысячы такіх скульптур, як «Вера Харужая», тысячы аднолькавых профіляў, аднолькавых фасаў, але кожны раз — такі ж вялікі, сапраўдны, мастацкі вобраз.

Работа вядомага беларускага скульптара А. Бембеля «Няхай ніколі не будзе ўзняты меч!» выклікала, наадварот, нямала пярэчанняў.

— Аўтар узяў вельмі важную, вельмі актуальную тэму, — гаворыць малады ленінградскі фізік, — але не здолеў яе пераканаўча вырашыць.

...Гадзіннік на маскоўскай Манежнай плошчы паказвае дзявятую гадзіну. Ужо празвінелі званкі, якія абвяшчаюць аб закрыцці выстаўкі. Пагасла ўжо святло ў многіх залах. Але яшчэ чуваць галасы ўдзельнікаў абмеркавання, гледачоў, якія падняліся ў гэты дзень на трыбуну мастацкай крытыкі. Няхай не ўсё гладка і не ўсё яшчэ ідэальна ў гэтым абмеркаванні, няхай сустракаюцца іншы раз выступленні некваліфікаваныя, спешна падрыхтаваныя або рэзкія, няхай і самі мастакі не заўсёды ведаюць, як жа ўзяць такую бурную аудыторыю «ў рукі», — ды ці мала яшчэ ёсць недахопаў у арганізацыі гэтых «манежных серад»? Але ж гэта вельмі вялікая і вельмі патрэбная справа, гэта новая форма прапаганды савецкага мастацтва, выдатная форма збліжэння мастака з народам, гэта ажыццяўленне мары Леніна аб мастацтве, якое належыць народу.

С. ЧАРВОННАЯ,
мастацтвазнаўца.

Масква.

Падзеі Факты Навіны

□ Цікавы вечар адбыўся нядаўна на Мінскай абутковай фабрыцы імя М. І. Калініна. На вечары мог прысутнічаць толькі той, хто пры ўваходзе купляў кнігу. Гасцямі на вечары былі беларускія пісьменнікі. Ніл Гілевіч прачытаў вершы. Аб працы над сваімі творамі расказаў Хведар Жычка. Затым пісьменнікі пісалі аўтографы.

На вечары былі праведзены літаратурная і кніжная віктарыны. Прыйшлі ў госці і работнікі мастацтва. Народны артыст БССР Я. Палосін прачытаў урыўкі з твораў М. Шолахава. Затым адбыўся канцэрт мастацкай самадзейнасці.

□ Нядаўна ў Чарнігаве і Гомелі былі падведзены вынікі сацыялістычнага спаборніцтва паміж гэтымі дзвюма суседнімі абласцямі братніх рэспублік.

Днямі ў Чарнігаў на справаздачныя гастролі выехаў Гомельскі абласны драматычны тэатр. За 10 дзён ён пакажа 5 новых спектакляў жыхарам абласнога цэнтра і працоўным раёнаў, калгасаў, саўгасаў. Сярод пастановак, якія ўбачаць украінскія гледачы — п'еса «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка.

У гэты ж час адбываюцца выступленні Чарнігаўскага абласнога музычна-драматычнага тэатра на Гомельшчыне.

□ У Мінску адбыліся гастролі вядомага фінскага спевака Харраса Хурсці. Беларускія аматары музыкі праслухалі ў яго выкананні фінскія песні, арыі з опер Пучыні, Чайкоўскага, Вердзі, Леанкавала.

□ У Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі адбыўся канцэрт лаўрэата Міжнароднага конкурсу ў Берліне піяніста Аляксандра Бахчыева. У праграму першага аддзялення былі ўключаны фартэпіянныя творы Гайдна, Бетховена, Шуберта. Праграму другога аддзялення склалі «Венскі карнавал» Шумана, «Дванаццаць мімалётнасцей» і Трэцяя саната для фартэпіяна С. Пракоф'ева, а таксама творы А. Лядава, П. Чайкоўскага, Ф. Шапена, С. Рахманінава.

Канцэрт маскоўскага піяніста выклікаў вялікую цікавасць у аматараў фартэпіяннага мастацтва беларускай сталіцы.

ПАВЕДАМЛЕННЕ

Савет клуба Саюза пісьменнікаў БССР паведамляе, што творчы вечар артыста Абразцова пераносіцца з 15 на 16 лютага.

Юбілей Р. Шырмы

У мінулую суботу ў зале Белдзяржкансерваторыі сабраліся шматлікія прадстаўнікі партыйных і грамадскіх арганізацый Мінска, аматары мастацтва, каб адзначыць сямідзесяцігоддзе з дня нараджэння і пяцідзесяцігоддзе творчай дзейнасці выдатнага музычнага дзеяча, буйнага беларускага фалькларыста, мастацкага кіраўніка Акадэмічнай харавой капэлы БССР, народнага артыста СССР Рыгора Рамановіча Шырмы.

Юбілейны вечар адкрыў уступным словам старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР, народны артыст СССР Я. Цікоцкі. Пра творчы шлях Рыгора Раманавіча, пра яго сапраўды руплівую працу па збіранню беларускага фальклору расказаў у сваім дакладзе яго паплечнік па мастацтву, музыказнаўца Г. Цітовіч.

Загадчык аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ М. Капіч пад бурныя апладысменты ўсёй залы абвясціў Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб узнагароджанні Р. Р. Шырмы ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і горача павіншаваў юбіляра з высокай урадавай узнагародай.

З цёплымі і шчырымі словамі прывітанняў звярнуліся да Р. Шырмы міністр культуры БССР Р. Кісялёў, сакратар Мінскага гаркома партыі А. Караткевіч, прадстаўнікі ад кампазітарскіх арганізацый Беларусі, РСФСР, Украіны, Літвы, ад Саюза пісьменнікаў БССР, Усерасійскага харавога таварыства, Тэатра імя Я. Купалы і опернага тэатра, Мінскай музычнай школы-адзінаццацігодкі, Мінскага аўтазавода, Беларускага універсітэта і іншых творчых калектываў і грамадскіх арганізацый рэспублікі. Апрача вялікай колькасці прывітальных адрасоў, на імя юбіляра паступіла звыш 250 віншавальных тэлеграм не толькі з Беларусі, але і з розных куткоў Савецкага Саюза.

Вечар закончыўся канцэртам, у якім прынялі ўдзел узорны аркестр штаба БВА, Акадэмічная харавая капэла і салісты.

Высокая ўзнагарода

У нашай краіне добра ведаюць імя народнага артыста СССР, выдатнага фалькларыста і дырыжора Рыгора Раманавіча Шырму. Днямі, у сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння і адзначаючы заслугі ў развіцці савецкай музыкі, Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Р. Шырма ўзнагароджан ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Максім ЛУЖАНІН

ДЗЯЎЧЫНА І СОНЦА

(Па народных матывах)

Рыгору Раманавічу ШЫРМЕ.

Пахвалялася дзяўчына
Перад вернаю сяброўкай,
Што яна адна на свеце
Прыгажэйшая за месяц,
Прыгажэйшая за сонца.

А пачула гэта сонца
І хвальчыху выклікае:
— Давай дужацца красою,
Хто з нас лепш пасвеціць
людзям
Ад усходу да заходу.

Пасміхнулася дзяўчына
І прыбралася ў каморы.
На красуні ўсё зіхцела:
Каснікі, сукенка ў макі,
А найболей — чаравічкі.

Шчыравала моцна сонца,
Ад праменняў прыбывала
Безліч колераў у кветак,
І звычайнае каменне
Ззяла, быццам дыяменты.

Тут на двор дзяўчына выйшла,
І відны адразу сталі
Спраты дзіў на дне азёраў,
Залатыя скарбы ў нетрах,
Думкі, што схаваны ў душах.

Не падняць на сонца вочы,
Хоць бяры ты іх заплюшчвай!
А як глянеш на дзяўчыну,
Гэтак робіцца уцешна,
Вось, здаецца, заспяваў бы!

Ад усходу да заходу
Паміж іх трывае спрэчка:
Хто красою перасіліць?
Вечар, стала гаснуць сонца,
А дзяўчына прыгажэе!

Запрасілася свяціла:
— Лепш схавайся ты ў камору,
Бо пры двух агністых сонцах
І жанцам у полі душна,
І аратым на палетках,
І гаям з шумлівым лістам.

Не паслухала дзяўчына,
Не пайшла яна ў камору,
А ўздыхнула і ўзляцела
Па-над светам гучнай песняй,
Па красе да сонца роўнай.

Каб святло ў людзей гасціла,
Калі сонца спаць кладзецца,
На зямлю вяртае песню
Хор,
які вядзе рукою
Спеўны майстар,
Дзядзька сівы.

ГАВАНСКАЯ ДЭКЛАРАЦЫЯ

Мал. М. ЖЫТНІЦКАГА.

На радзіме Шахразады

К. БУРМІСТРАЎ.

МАСКВА — КАІР — БАГДАД

Канстанцін Міхайлавіч Бурмістраў — урач, загадчык аддзялення Віцебскай абласной бальніцы. З 1959 па 1961 год ён працаваў у Іраку. «На зямлі Шахразады» — гэта запіскі К. Бурмістрава аб Іраку і яго народзе, аб рабоце савецкіх спецыялістаў у гэтай краіне.

Хто з нас не захапляўся цудоўнымі казкамі Шахразады? Не раз крылатыя мары неслі мяне на яе легендарную радзіму. Нібы ўвачавідкі ўяўлялася гэтая сонечная краіна: бясконцыя гаі фінікавых пальмаў, тэмпераментныя арабы, усходнія прыгажуні ў цёмным убранні, вузкія вулачкі старадаўняга шумнага Багдада, дэрвішы, бедуіны... Але ніколі і ў думках не меў, што мне прыйдзецца доўгі час жыць і працаваць у тых мясцінах.

Калісьці ў міжрэччы Тыгра і Еўфрата квітнела рабаўласніцкая дзяржава Вавілон. У ёй працай рабоў была створана сетка арашальных каналаў, якая пакрывала ўсю краіну. Таму яна танула ў зеляніне. На яе тэрыторыі жыло сорак мільёнаў чалавек. Цяпер на гэтым месцы знаходзіцца невялікая дзяржава — Ірак. Да нядаўняга часу яна была закавана ў імперыялістычныя ланцугі. На яе зямлі гаспадарылі прагныя і лютыя чужаземцы, якія прысвойвалі ўсе яе багацці. Краіна была ўцягнута здрадніцкім урадам у сістэму агрэсіўных ваенных блокаў, якія, нібы павук, высмоктвалі з яе ўсе жывыя сокі.

Каланізатары спадзяваліся, што Ірак назаўсёды застанецца бастыёнам рэакцыі на Блізкім Усходзе. Але яны памыліліся. Не скарыўся іракскі народ перад імі і іх прыслужнікамі. У 1958 годзе ён расправіў свае магутныя плечы і скінуў тыранічны рэжым лакея імперыялістаў Нуры Саіда і прадажнага караля Фейсала. За адну ноч, нібы струхнелая будыніна, рассыпалася манархія. Маладая рэспубліка выйшла з агрэсіўнага Багдадскага пакта, устанавіла дружалюбныя адносіны з мірнымі краінамі і цвёрда пайшла па шляху эканамічнага і культурнага развіцця.

Мы, савецкія людзі, з радасцю сустрэлі вестку аб гэтым і ад усёй душы віталі захады Савецкага ўрада па дапамозе іракскаму народу ў будаўніцтве новага жыцця. Калі мне прапанавалі паехаць з групай урачоў у Ірак, я ахвотна згадзіўся. Чалавек я ўжо немалады і не шукаў рамантычных прыгод. Але як урач лічыў сваім абавязкам асабіста ўдзельнічаць у наладжванні аховы здароўя народа, які стагоддзямі стагнаў пад чужаземным прыгнётам.

У гэтай галіне становішча ў краіне было асабліва цяжкае. Да рэвалюцыі 95 працэнтаў насельніцтва хварэла сухотамі, трахомай, тыфусам, малярыяй, анеміяй і інш. Гэта вынік надзвычайна нізкага жыццёвага ўзроўню, бесчалавечнай эксплуатацыі і поўнай адсутнасці клопатаў аб лёсе народа. Ва ўсім Іраку налічвалася 800 урачоў, палавіна якіх працавала ў Багдадзе, а чвэрць — у іншых буйных гарадах. У сельскай мясцовасці адзін урач прыпадаў на 17 тысяч чалавек.

Самымі першымі клопатамі рэспубліканскага ўрада была ахова здароўя насельніцтва.

... Нарэшце выкананы ўсе фармальнасці. У Багдад нам трэба ляцець праз сталіцу Егіпта — Каір. Трэба сказаць, што такіх выгод, як мы, не мелі героі казак Шахразады. Не прымітыўны кілім-самалёт, а камфартабельны рэактыўны лайнер ТУ-104 узнімае нас у нябесны блакіт. Пад намі прыгажуня Масква. Да пабачэння, велічная, гордая, мілая сталіца-працаўніца!

Хутка праносіцца пад намі родная зямля. Зверху бачым невялікія чатырохкутнікі дамоў, рознакаляровыя палосы палёў, серабрыстыя стужкі рэк. Неўзабаве паказаліся пікі гор. Бортправадніца паведаміла, што наша хуткакрылая птушка перасекла граніцу айчыны. На душы робіцца крыху сумна і трывожна. Як сустрэне нас чужая зямля? Але настрой застаецца прыўзнятым.

Выйшаўшы з самалёта на каірскім аэрадроме, мы адразу трапілі пад асляпляльныя, пякучыя праменні вогненнага сонца, якое вісела над галавой у бязвоблачным блакіце. Гэта было нечакана і цудоўна. Нават не верылася, што ўсяго некалькі гадзін назад мы дрыжалі ад холаду ў асенніх паліто на маскоўскім аэрадроме.

Пераглядваемся, не ведаючы, у які бок пайсці. Раптам чуем голас на рускай мове: «Браткі, да мяне!» Гэта кліча нас поўны, лысаваты мужчына немаладых год. Ён вітаецца і рэкамендуецца: «Пётр Іванавіч, ваш пакорны слуга». Нас бянтэжыць яго празмерная ліслівасць і паслужлівасць. Пазней даведаліся, што гэта эмігрант з Расіі, які ўладкаваўся на работу ў аэрапорце. З яго дапамогай хутка заканчваем усе фармальнасці і ідзём у атэль, у якім падрыхтавала для нас месцы авіякампанія. Тут нам трэба пражыць тры дні, чакаючы самалёта на Багдад. Такая затрымка нам да спадобы — маем магчымасць агледзець старадаўнюю сталіцу Егіпта, яе славутыя мясціны.

Аўтобус імчыцца па шырокай асфальтавай вуліцы. Па абодвух баках віднеюцца маленькія хацінкі з высокімі гліністымі або каменнымі агароджамі. У пыле корпаюцца напаўраздзетыя мурзатыя дзеці.

Зусім іншы малюнак убачылі мы на цэнтральных вуліцах. Высокія, еўрапейскага тыпу дамы, ззяюць вялізнымі вітрынамі магазіны. Ні на хвіліну не спыняецца паток машын.

Паслужліва адчыняе дзверы атэля чорнаскуры слуга ў белаcнежным касцюме. Аказваецца, увесь штат складаецца з неграў і толькі з мужчын. Яны добра вымуштраваны і, здаецца, пазбаўлены пачуцця ўласнай годнасці. Мы ніяк не можам звыкнуцца з іх ліслівасцю перад «містэрамі» і «мадам».

Гаспадар яшчэ малады чалавек з выточанымі манерамі. Ён надакучліва ветлівы, валодае французскай, англійскай, турэцкай і фарсідскай мовамі. Губы яго выгінаюцца ва ўсмешцы, але позірк халодны, нядобразычлівы: Мы з палёгкай уздыхаем, калі ён знікае з нашых вачэй.

Пётр Іванавіч прапануе нам план экскурсіі — піраміды Гіза, дзяржаўны каірскі музей, мячэць і палац Алі Мухамеда, які ў мінулым стагоддзі доўгі час быў уладаром Егіпта. Мы ахвотна згаджаемся. На гэтым місія Пятра Іванавіча вычэрпваецца, і ён пакідае нас.

Назаўтра раніцай выязджаем. Наш гід — тып сучаснага егіпецкага буржуа. На ім доўгі парчовы халат, падпяразаны яркім чырвоным поясам. Хаця на вуліцы не менш трыццаці градусаў гарачыні, ён апрануў паверх халата карычневую абу (накідку), якая спадае ледзь не долу. На галаве — чалма. Ён ветлівы, жыццярадасны і крыху выстаўляецца сваім красамоўствам.

Зноў едзем па шумных вуліцах Каіра, накіроўваемся на ўскраіну горада. Меркавалі, што давядзецца ехаць па пустыні, і з нецярплівасцю спадзяваліся ўбачыць «пясчаныя стэпы Аравійскай зямлі», дзе «тры гордыя пальмы высока раслі». На наша здзіўленне, яшчэ едучы па вуліцы, мы ўжо ўбачылі славутыя піраміды. Аказваецца, егіпцяне прымусілі пустыню адступіць.

Перад намі шэрыя мураваныя гмахі, а вакол распаленыя каменні і пясок. Бліжэй да нас узвышаецца самая вялікая піраміда. Некаторы час стаім нерухома і маўкліва. Гід пачаў свае тлумачэнні.

— Гэта — піраміда фараона Хеопса. Яе вышыня — 146 метраў. На працягу 20 год яе будавалі сто тысяч рабоў. Па дзесяць тысяч чалавек змянялася кожны месяц. Большасць з іх гінула. Ніякіх пад'ёмных прылад тады не было і камяні вагой у 30 і больш тон узнімаліся ўгару ўручную.

На працягу тысячагоддзяў простыя людзі не смелі нават блізка падыходзіць да «свяшчэнных» месц, дзе былі пахаваны фараоны. Цяпер кожны, хто жадае, можа агледзець піраміды знадворку і ўсярэдзіне.

Ля ўваходу стаіць бедна апрануты стары — ахоўнік піраміды. Ён спакойна, з велічнай усходняй павольнасцю адказвае на нашы пытанні. А праз некаторы час мы па хісткай дошцы з вяроўкамі замест поручняў лезем наверх па вузкаму крутому лазу. Нарэшце трапляем у прасторны гранітны пакой. Вакол пуста. Толькі пасярэдзіне стаіць саркафаг, падобны да вялізнай каменнай ванны. Ён таксама пусты. Гід тлумачыць, што фараона даўно перанеслі ў музей. Там жа захоўваюцца ўцалелыя каштоўнасці — многія ў свой час былі разрабаваны і вывезены ў Англію, Францыю, ЗША і іншыя краіны.

Мы абышлі ўсе піраміды. Іх засталося мала — тры вялікія і некалькі дробных, паўразбураных. Надоўга затрымліваемся ля сфінкса, твар якога, па сведчанню гіда, адлюстроўвае рысы ўладара, што пад ім пахаваны. Сфатаграфаваліся на фоне пірамід і сфінкса. Пазней наведалі іншыя славутыя мясціны егіпецкай сталіцы, шпацыравалі па маляўнічых берагах Ніла, які павольна коціць свае мутныя хвалі праз цэнтр горада...

Зноў у паветры. Агледзелі з вышыні гераічны Порт-Саід, славуты Суэцкі канал, узбярэжжы Ізраіля, Лівана, Сірыі. Раніцай прыляцелі ў Багдад. Над старадаўнім горадам узнімалася сонца. Яго праменні пазалацілі воды Тыгра, надалі асаблівую яркасць беласнежным мінарэтам, асвяцілі ўсхваляваныя твары людзей. Гэта — сонца свабоды. Яно ззяе сёння над маладой рэспублікай, якая робіць свае першыя самастойныя крокі.

Хорыя — свабода! Гэтае слова народжана рэвалюцыяй. Ім названа цэнтральная вуліца сталіцы, якая раней насіла імя тырана і забойцы Нуры Саіда. Гэтым словам названы многія вуліцы гарадоў, ім пачынаюцца мясцовыя радыёперадачы.

З вуснаў іракскіх сяброў мы даведаліся аб падрабязнасцях рэвалюцыйнага перавароту. На досвітку 14 ліпеня 1958 года Багдад абудзіла страляніна. Гэта былі грымоты рэвалюцыі. Паўстанне першымі ўзнялі часці пад камандаваннем К. Касема, тыя самыя, якіх Нуры Саід намерваўся накіраваць на ўціхамірванне ліванскага народа.

У тры гадзіны ночы войскі абкружылі палац караля ў Багдадзе, дзе нават не падазравалі, што лёс манархіі прадвырашаны. Калі кароль Фейсал І яго дзядзька, наследны прынц Абдул Ілях, даведаліся, што палац абкружаны і паўстанцы патрабуюць адмаўлення караля ад прастолу, яны паспрабавалі арганізаваць супраціўленне. Але праз некалькі хвілін усё было скончана. Фейсал і Абдул Ілях былі забіты.

У гэты час у іншых раёнах горада паўстанцкія часці іракскай арміі пры падтрымцы народа занялі радыёстанцыю, тэлеграф, паліцэйскае ўпраўленне, урадавыя будынкі. Не ўдалося ўцячы амаль ніводнаму прыслужніку манархіі. Толькі стары прайдзісвет Нуры Саід — адзін з галоўных віноўнікаў трагедыі іракскага народа, спрабаваў уцячы ад расплаты. Яго дом трыма падземнымі ходамі быў злучаны з ракой, на якой заўсёды чакала лодка. На ёй тыран і хацеў знікнуць. Але паўстанцы натрапілі на яго след. Не памаглі шакалу ні жаночае адзенне, ні чадра. Справядлівая кара спыніла кар'еру авантурыста.

Народ адхіліў каралеўскую канстытуцыю. Абвешчана часовая канстытуцыя, якая будзе заменена пастаяннай. Яна прадугледжвае роўнасць і супрацоўніцтва ўсіх грамадзян. Упершыню ў гісторыі Ірака сталі раўнапраўнымі грамадзянамі курды, якія складаюць чвэрць насельніцтва краіны.

Пачуцці, якімі поўныя сэрцы іракскіх працоўных, вельмі добра выказаў сучасны прагрэсіўны паэт Аль-Баяці-Абд аль Ваххаб. Яго пранікнёны верш, перакладзены на рускую мову, я запісаў у сваім блакноце.

Нет больше стен,
разделяющих нас,
Пробил тиранов
последний час.
Разбиты оковы —
мы свободны,
Как пламя,
Как птица,
Как солнце над родиной.
Народ Ирака сильнее веков,
Сильней королевских
штыков.

Слаўнай старонкай увойдзе ў гісторыю чалавецтва подзвіг свабодалюбівага іракскага народа.

(Працяг будзе).

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-20-54, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00059

Друкарня выдавецтва «Звязда».